

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAĞLIK PSİKOLOJİSİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

K.T.Ü. ÖĞRENCİLERİNDE MADDE KULLANIMI VE ANNE BABAYA BAĞLANMA
BİÇİMLERİ İLE İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serra GÖRGÜN

TEMMUZ - 2009

TRABZON

TRABZON KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAĞLIK PSİKOLOJİSİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**K.T.Ü. ÖĞRENCİLERİNDE MADDE KULLANIMI VE ANNE BABAYA BAĞLANMA
BİÇİMLERİ İLE İLİŞKİSİ**

Psk. Serra GÖRGÜN

Tezin Enstitüye Veriliş Tarihi : 05.06.2009

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 06.07.2009

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ahmet TİRYAKİ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İsmail AK

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat TOPBAŞ

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Orhan DEĞER

Temmuz, 2009

TRABZON

ÖNSÖZ

Yüksek lisans ders aşamasında bilgi ve tecrübelerini paylaşan, tez aşamasında önerileri ve yönlendirmeleriyle çalışmama katkı sağlayan sevgili tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet TİRYAKİ'ye, ders aşamasındaki katkılarından dolayı sevgili hocam Doç. Dr. Çiçek HOCAOĞLU'na, tez aşamasında yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Murat TOPBAŞ'a, çalışmanın yürütülmesi için maddi kaynak sağlayan Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası'na, hem ders aşamasında hem de tez aşamasında paylaşım içinde bulunduğum yüksek lisans dönem arkadaşım Psk. Esra ŞAHİN'e, bütün bu süreçte destek, yardım ve ilgisini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Gülçin EREN, Pınar AYDOĞAN, Gizem GEN 'e, kardeşlerim Hande HACISALİHOĞLU ve Dide BOZOĞLU'na, zor anlarımda yanında huzur bulduğum ve ihtiyaç duyduğumda hep yanımda olan annem Bercis HACISALİHOĞLU'na, çalışmamın bütün aşamalarında yardım ve desteğini esirgemeyen, bitmez tükenmez enerjisi ve cesaretlendirici tavrıyla her zaman yanımda olduğunu bana hissettiren ve güç veren sevgili eşim Birkan GÖRGÜN'e sonsuz teşekkürler.

Trabzon, 2009

Serra GÖRGÜN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar DİZİNİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
1. GİRİŞ ve AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. Psikoaktif Maddeler	3
2.2. Ergenlik Döneminin Özellikleri ve Madde Kullanımı	3
2.2.1. Dünyada ve Ülkemizde Ergenlik Döneminde Madde Kullanım Yaygınlığı.....	4
2.2.2. Geç Ergenlik Dönemi Olarak Üniversite Çağı	6
2.2.3. Ergenlerde Madde Kullanımı ve Aile Etkisi.....	7
2.3. Bağlanma Kuramı	9
2.3.1. Bağlanma Biçimleri ve Ergenlik.....	10
2.3.2. Bağlanma Biçimleri ve Psikopatoloji.....	11
2.3.3. Bağlanma Biçimlerine Göre Ergenlikte Psikopatoloji ve Sigara, Alkol, Madde Kullanımı	12
3. GEREÇ ve YÖNTEM.....	14
3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	14
3.2. Gereçler	16
3.2.1. Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi (SAMKYA)	16
3.2.2. Anne Babaya Bağlanma Ölçeği (ABBÖ).....	16
3.3. Yöntem	17
3.4. İstatistiksel Yöntem.....	18
4. BULGULAR.....	19
5. TARTIŞMA	30
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	38
7. ÖZET	40

8.	SUMMARY	41
9.	KAYNAKLAR	42
	EKLER	

TABLOLAR DİZİNİ

		<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.	Çalışmaya Alınan Öğrenci Sayılarının Cinsiyete ve Fakültelere Göre Dağılımı	15
Tablo 2.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı	20
Tablo 3.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Özelliklerinin Dağılımı	21
Tablo 4.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü Öğrencilerinde Alkol ve Sigara Kullanım Dağılımları	21
Tablo 5.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Alkol ve Sigara Kullanımına Göre Fakültelerin Dağılımı	22
Tablo 6.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Ailesinde Alkol ve Sigara Kullanımı Dağılımı	23
Tablo 7.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Madde Kullanım Dağılımları	23
Tablo 8.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Madde Kullananların Kullandıkları Madde Türü Sayıları	24
Tablo 9.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Fakültelere Göre Madde Kullanımı Dağılımı	24
Tablo 10.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Psikososyal Özelliklerine Göre Madde Kullanımı Dağılımı	26
Tablo 11.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Sosyoekonomik Özelliklere Göre Madde Kullanımı Dağılımı	27
Tablo 12.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Anne ve Baba Eğitim Yılıının Madde Kullanan ve Kullanmayanlarda Karşılaştırılması	27
Tablo 13.	Annenin Çalışma Durumuna Göre Eğitim Düzeyi Yılları	28
Tablo 14.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Aile ve Arkadaşlarının Madde Kullanımına Göre Madde Kullanımı Dağılımı	28
Tablo 15.	Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Aile ve Arkadaşlarında Madde Kullanımı Dağılımı	29

Tablo 16. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde ABBÖ Toplam ve Alt Boyutlarda Elde Edilen Puanların Madde Kullanan ve Kullanmayanlarda Karşılaştırılması	29
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

LSD	: Liserjik Asid Dietilamid
İİBF	: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
SAMKYA	: Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi
ABBÖ	: Anne Babaya Bağlanma Ölçeği
PBI	: Parental Bonding Instrument
K.T.Ü.	: Karadeniz Teknik Üniversitesi

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Sonuçları düşünüldüğünde bireyi, aileyi ve toplumu olumsuz yönden etkileyen madde kullanımı, kullanıcıların özellikleri, kullanım sebepleri ve kullanım yaygınlığı gibi değişkenler açısından incelenen bir konudur (1).

Ergenlik dönemi toplumsal ruhsal ve fiziksel değişimlerin görüldüğü, kimlik karmaşasının yaşandığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir. Birçok riskli davranışın görülebildiği ergenlik döneminde, bu davranışlardan biri de madde kullanımıdır (2, 3).

Dünyada ve ülkemizde ergenlerin madde kullanımı üzerine yapılan araştırmalar daha çok lise dönemini kapsamaktadır (4). Bununla birlikte geç ergenliğin içinde değerlendirilen üniversite dönemi madde kullanımı açısından büyük öneme sahiptir (5). Ülkemizde üniversite öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığı %2-7 arasında değişiklik göstermektedir (6-9).

Aile bireylerinin olumsuz tutum ve davranışlar sergilemesi ergenlik döneminde madde kullanımı için risk oluşturmaktadır. Olumsuz tutum ve davranışlara örnek olarak; ebeveynlerin madde kullanması ve madde kullanımı ile ilgili esnek bir tutuma sahip olmaları sayılabilir (10).

Madde kullanımında aile etkisini araştıran çalışmalarda değinilen unsurlardan biri de bağlanma davranışıdır. Bağlanma, güvenli ve kaygılı olmak üzere iki şekilde görülür. Güvenli bağlanma, çocuğa temel bakım veren kişinin çocuğun ihtiyaçlarına yerinde ve zamanında cevap verdiği durumlarda meydana gelirken kaygılı bağlanma çocuğun ihtiyaçlarına cevap verilmediği ya da tutarsız cevap verildiği durumlarda oluşur (11). Çocukluk döneminde ebeveyn ile kurulan bağlanma şeklinin ileriki yıllarda madde kullanımı için belirleyici olabileceği bilinmektedir (12).

Anne-babaya bağlanma biçimlerinden kaygılı bağlanmanın, madde kullanımı için risk oluşturduğu düşünüldüğünde bu alanda çalışma yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, K.T.Ü. öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığını ve madde kullanıcılarının özelliklerini Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi ile

belirlemek ve Anne Babaya Bağlanma leği kullanarak madde kullananlar ve kullanmayanları bağlanma biçimlerinin alt boyutları açısından karşılaştırmaktır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Psikoaktif Maddeler

Psikoaktif madde, kötüye kullanım ve bağımlılığa yol açan, beyin işlevlerinde değişiklik yaratan ve çeşitli yollarla vücuda alınabilen her türlü kimyasal madde olarak tanımlanabilir (13). Psikoaktif maddeler türlerine göre dört başlık altında toplanır: opiyatlar, stimulanlar, depresanlar, ve halusinojenler. Opiyatların etkileri, zihinsel işlevlerde azalma, sersemlik hali ve duygudurumda değişiklik olarak sıralanabilir. Opiyat çeşitlerine örnek olarak kodein, eroin ve morfin verilebilir. Stimulanlara örnek olarak ise, kokain, amfetamin ve nikotin verilebilir. Genel olarak stimulanların fizyolojik uyarılmaya ve aşırı neşe haline sebep olduğu bilinmektedir. Depresanlar grubunda ise alkol, benzodiazepinler ve barbitüratlar sayılabilir. Depresanların sakinleştirici etkisi vardır ve yüksek dozda alınması ölüme yol açabilir. Halusinojenler grubunda ise liserjik asid dietilamid (LSD), esrar ve fenksilidin sayılabilir. Ayrıca yaygın olarak kullanılan ekstazi de bu grupta yer alır (14).

2.2. Ergenlik Döneminin Özellikleri ve Madde Kullanımı

Madde kullanım yaygınlığı açısından erişkinlik dönemi kadar ergenlik döneminin de önemli olduğu bilinmektedir. Gözlenen toplumsal ruhsal özelliklere göre ergenlik dönemi erken ergenlik (11-13 yaş), orta ergenlik (14-16 yaş) ve geç ergenlik (17-21 yaş) olarak sınıflandırılmaktadır (15, 16). Ergenlik döneminde hem ruhsal hem de bedensel olarak gelişen ve birçok değişim yaşayan gençlerin bir kısmı bu süreci kolay atlatamamaktadır. Ergen suçlu sayısındaki hızlı artış, intiharlar, evden kaçma, okulla ilgili sorunlar, evlilik dışı ve erken gebelik, alkol ve madde kullanımı bu süreçte gençliği tehdit eden sorunlar arasındadır (17). Riskli davranışlardan biri olan madde kullanımı için risk unsurları üç başlık altında toplanabilir; kişisel etmenler, arkadaş etkileri ve aile etkileri. Tutarsız aile içi

disiplin, ailede aşırı disiplin ya da ilgisizlik, olumsuz özelliklere sahip kişilerle arkadaşlık, uygunsuz eğlence anlayışı, yalnızlık gibi unsurlar madde kullanımında risk oluşturmaktadır (18). Bunun yanı sıra güçlü aile bağlarının bulunması, ailede tutarlı disiplin olması, okul bağının güçlü olması, etkin başa çıkma becerileri gibi bazı unsurlar madde kullanımında koruyucu olabilmektedir (19).

Kimileri için ergenlik döneminde çeşitli sebeplerle bir kez denenen alkol ve sigara gibi yasal bir madde ileriki yıllarda esrar daha sonraki aşamalarda ise diğer yasadışı maddelere geçişi sağlayabilmektedir. Bunun yanı sıra herhangi maddeyi bir kez dahi kullananların bir başka maddeyi de deneyebildikleri görülmektedir. Maddeler arası geçiş çoğunlukla, alkolden sigaraya, sigaradan esrar ve diğer yasa dışı maddelere olurken, gelişim dönemleri açısından geçiş ergenlikten genç erişkinliğe olmaktadır (20). Maddeler arası geçiş cinsiyete göre değişkenlik göstermektedir. Erkeklerde alkol esrarın öncülü, alkol ve esrar da diğer yasa dışı maddelerin öncülü olmaktadır. Kadınlarda ise alkol, sigara ve esrar diğer yasa dışı maddelere geçişi sağlamaktadır (21). Shedler ve Block'un (1990) çalışmasında yasa dışı maddeyi deneyen gençlerin büyük bir kısmının ileriki yaşantısında madde kullanımının devam etmediğini saptanmıştır. Katılımcıların küçük bir oranında sonraki yaşantısını ve gelişimini etkileyecek düzeyde madde kötüye kullanımı tespit edilmiştir (22). Buna karşın, bağımlılık ya da kötüye kullanım geliştikten sonra ise tedavinin zor ve uzun bir süreç olduğu bilinmektedir. Tedavi şekli kullanılan maddeye, kullanım süresine ve yoğunluğuna göre çeşitlik göstermektedir. Temel hedef yeni ve sağlıklı bir yaşam şekli oluşturmak ile birlikte nüksleri önlemektir (23).

2.2.1. Dünyada ve Ülkemizde Ergenlik Döneminde Madde Kullanım Yaygınlığı

Dünyada ve ülkemizde gençlerin madde kullanımını ele alan çalışmalar daha çok lise dönemini kapsamaktadır (4). Amerika'da geliştirilen ve öğrencilerde sigara, alkol ve madde kullanım sıklığını araştırmayı amaçlayan, 43 bin ergen üzerinde yapılan 'Monitoring the Future' çalışmasının 2002 bulgularına göre, alkol, sigara ve esrar en çok kullanılan maddeler olarak belirlenmiştir (24). Amerika'da 2002'de 12 yaş üstü 68 bin ergenle yapılan bir başka çalışmada, yasadışı madde kullanım oranı %11,6 olarak belirlenirken %8,9'unun madde bağımlılığı tanı ölçütlerini karşıladığı değerlendirilmiştir (25). Amerika'da 1993-2001 yılları arasında üniversite öğrencilerinin tıbbi tedavi dışı kullandıkları amfetamin türevlerinin, opiyatların, depresanların ve yasadışı maddelerin yaygınlığını ölçen bir araştırmada, tıbbi tedavi dışı kullanılan maddelerin kullanım

yaygınlığında yıllar içinde artış olduğu tespit edilmiştir (26). Üniversite öğrencilerinin ekstazi kullanım yaygınlığını araştıran çalışma, öğrencilerin ekstaziden önce sigara, alkol ve esrar denediklerini göstermektedir. Araştırmanın bulgularına göre, ekstazi kullanıcıları son bir ay içinde sigara son bir hafta içinde de yoğun alkol kullandıklarını belirtmişlerdir (27). Bir başka çalışmada, 380 üniversite öğrencisinin sigara, LSD, alkol, amfetamin, ekstazi ve esrar kullanım yaygınlıkları ile bu maddeleri kullanımlarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Üniversite birinci sınıftan ikinci sınıfa geçişte ekstazi kullanımının arttığı ve madde kullanımına ilişkin inanışların daha 'liberal' bir bakış açısına kaydığı saptanmıştır (28).

Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında, 7849 lise ikinci sınıf öğrencisi ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin %65,1'i yaşamlarında en az bir kez sigara içtiklerini, %22,5'i her gün en az bir adet sigara içtiklerini belirtmiştir. Son bir ay içinde en az bir kez alkol kullananların oranı ise %18'dir. Yaşam boyu en az bir kez, uçucu madde kullananların oranı %8,6, esrar kullananların oranı %3,6, uyuşturucu/uyarıcı madde kullananların oranı ise %3,3 olarak saptanmıştır (29). İlk ve orta öğretim öğrencileri ile 2004 yılında yapılan bir çalışmada ilköğretim öğrencileri arasında yaşamı boyunca en az bir kez tütün kullandığını belirtenlerin oranı %16,1 olarak tespit edilirken, tütünden sonra en sık kullanılan maddelerin sırası ile alkol, uçucu maddeler ve esrar olduğu bildirilmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinde tütün kullanımı %45,9 ile %63,8 arasında değişirken, uçucu madde kullanımı %5, esrar kullanımı %4, ekstazi kullanımı ise %2,5 olarak saptanmıştır (30). Onuncu sınıf öğrencilerinin tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığını saptamak için 3500 öğrenci üzerinde yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, yaşam boyu en az bir kez alkol kullanım yaygınlığı %51,2, tütün kullanım yaygınlığı %37 olarak bulunmuştur. Oranlar, uçucu madde için %5,9, esrar için %5,8, flunitrazepam için %4,4, benzodiazepinler için %3,7, ekstazi için %3,1 ve eroin için %1,6'dır (4).

Ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalara bakıldığında sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanan üniversite öğrencilerinin bazı özelliklerini betimlemek amacı ile çeşitli üniversitelerden alınan 1218 öğrenci ile yapılan çalışmada öğrencilerin %62'sinin alkol, %42'sinin sigara kullandığı belirlenmiştir. Uyuşturucu madde kullanan öğrenciler ise %2 olarak tespit edilmiştir (6). Tıp Fakültesi'nde öğrencilerin sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığını ve alkol kullanım şiddetini tespit etmek için yapılan kesitsel çalışmanın örneklemini 121 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerde alkol kullanım yaygınlığı %47,9, sigara kullanım yaygınlığı %27,3 olup %6,6'sında riskli alkol kullanımı saptanmıştır. Öğrencilerin %11,7'si yasal olmayan bir

madde kullanmayı düşünmüş, %6,7'si denemiştir (7). Lisans öğrencilerinin sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlıklarını belirlemek için 735 öğrenci ile yapılan bir başka çalışmanın sonuçlarına göre en yaygın olarak kullanılan madde alkol (%66,5) olarak bulunmuş, alkollü sigara (%60,2) ve esrar (%9,2) takip etmiştir. Esrar dışındaki herhangi bir maddeyi yaşam boyu en az bir kez kullanma yaygınlığı %7 olarak saptanmıştır (8). Birinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, yaşam boyu sigara kullanım oranı %64, alkol kullanım oranı %30,4 ve herhangi bir yasa dışı madde kullanım oranı %2,3 olarak saptanmıştır (9).

Sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığını araştıran çalışmaların yöntemlerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu durum sonuçları karşılaştırmayı zorlaştırırsa da, Amerika ve Avrupa'da üniversite öğrencileri arasında madde kullanım yaygınlığının Türkiye'deki üniversite öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmaların geneline bakıldığında, hayat boyu bir kez madde kullanım yaygınlığı ise %2 ile %7 arasında değişkenlik göstermektedir. Madde kullanım yaygınlığı yıkıcı sonuçları açısından üzerinde durulması gereken bir konudur.

2.2.2. Geç Ergenlik Dönemi Olarak Üniversite Çağı

Yapılan çalışmalara bakıldığında madde kullanımında üniversite döneminin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bu durum, üniversite gençliğini daha yakından tanımak için daha çok çalışma yapılması gereğini doğurmaktadır. Üniversite gençliği 18-24 yaş arası kapsayan bir grubu oluşturur. Bir toplumda üniversite gençliği geleceğe yön verecek kişiler olarak düşünüldüğünde öğrencilerin sağlığının korunması ve sorunlarının fark edilmesi önemlidir. Ne tam olarak çocuk ne de yetişkin olan üniversite öğrencileri, çocukluktan yetişkinliğe geçme döneminin sıkıntılarını yaşamakta ve kendi kimliklerini oluşturmaya çalışmaktadırlar (31). Üniversite gençliğinin sorun alanlarına bakıldığında, duygusal ve toplumsal ilişkilerinde, yeni bir yaşam tarzına alışmakta ve sağlık konusunda sorunlar yaşayabildikleri görülmektedir (32). Bir geçiş dönemi olan üniversite yaşantısı öğrencilerin hayatına akademik, kişisel ve toplumsal açılardan birçok değişiklik getirmektedir. Bu sürecin rahat geçirilmesi, bu değişikliklerle baş edebilme gücünü kazanma ile ilişkilidir (33). Bunun yanı sıra, geç ergenlik dönemine denk gelen üniversite dönemi, gençlerin gelişim aşamaları açısından diğer ergenlik dönemlerinden farklı olarak evlilik ve aile yaşamına hazırlanmak, meslek edinmek gibi meseleleri de kapsamaktadır (34). Bütün bu değişimler ve yeni süreç gençler için her zaman kolay olmamaktadır. Çocukluktan gençliğe

ve yetişkinliğe geçme döneminin sıkıntılarını yaşayabilen üniversite öğrencileri için sorunlarla baş etmek ve üniversiteye uyum sağlamak konusunda kişisel baş etme yöntemleri kadar aile yapısının ve aile ilişkilerinin de etkisi olduğu bilinmektedir (35).

2.2.3. Ergenlerde Madde Kullanımı ve Aile Etkisi

Ergenlerin madde kullanım nedenleri çeşitlilik göstermekle birlikte risk etmenleri; sorunlu arkadaş ilişkileri, okul sorunları, kişisel risk etmenleri, çevresel risk etmenleri ve aile sorunları olarak belirlenebilir. Aile etkisi iki açıdan kendini gösterir. Birincisi genetik etmenler ikincisi ise ailenin davranış şekilleri ve aile içi ilişkilerdir (9). Aile çocuğun ilk toplumsal deneyimlerini edindiği yer olması nedeni ile çocuğun yaşantısında önemlidir. Çocuğa gösterilen davranış şekillerinin onun gelişimine olan etkisi bilinmektedir. Çocuğun bazı değer ve yargılarının oluştuğu, kişiliğinin temellerinin atıldığı ilk yer ailedir. Aile davranış biçimleri ile çocuğun eğitime, duygusal ve toplumsal gelişimine katkıda bulunabilir. Ailenin çocuğun gelişimine katkıları şöyle sıralanabilir: Çocuğa güven duygusu aşılması, çocuğun toplumsal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlaması, toplumsallaşmaya katkıda bulunmak için uygun davranış modelleri oluşturması, sorun çözmesine yardımcı olması, toplumsal yaşam ve okul ortamında çocuğun yeteneklerini geliştirmesine katkıda bulunması. Bunların ne ölçüde geliştiği ailenin tutum ve davranışları ile yakından ilişkilidir. Anne ve babanın tutum ve davranışlarını etkileyen birçok etken olabilir. Bu etkenlerden biri ailenin çocuğun dünyaya gelmesine ya da cinsiyetine ve kişiliğine ilişkin beklentileri olmasıdır. Bir başka etmen ise, toplumun ve kültürel değerlerin anne babanın tutumları üzerindeki etkisidir. Üstlenilen ebeveyn rolünden memnun olup olmama ve görevlerin düzgün bir şekilde yerine getirildiğine dair inanç da bir diğer etmendir. Bunun yanı sıra eşler arasındaki fikir birliği ya da ayrılığı ve ebeveynlerin geçmişte kendi aileleri ile yaşadıkları deneyimler de anne ve babanın tutumunda etkili olabilmektedir (17, 36).

Ailenin çocuk gelişiminde önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Çocuğun değer yargılarının ve davranışlarının sağlıklı gelişmesinde katkısı olan ebeveynlerin sağlıksız davranışların gelişmesinde de etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin en az arkadaş etkisi kadar madde kullanımında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Uygun bir aile tutumuna maruz kalmanın madde kullanımı konusunda arkadaş baskısına da tampon görevi görebileceği belirtilmiştir (37). Cohen ve ark. (1994) boylamsal çalışması ebeveyn tutumunun erken ergenlik döneminde madde

kullanımı ve arkadaş baskısı konusunda önleyici bir yanı olduğunu vurgulamıştır. Ebeveynlerin, çocukları ile zaman geçirme ve fiziksel yakınlık kurma, çocuklarının fikirlerine önem verme, çocuklarını destekleyici ve cesaretlendirici olma gibi olumlu tutum ve davranışlara sahip olmalarının, çocukları madde kullanan arkadaşlardan uzak tuttuğu ve madde kullanımı konusunda önleyici olduğu bilinmektedir (38).

Alkol bağımlılığının gelişimi ve aile etkisine bakıldığında, hem alkole özgü hem de alkole özgü olmayan aile etkilerinin alkol bağımlılığı ya da kötüye kullanımının gelişmesinde rolü olduğu bilinmektedir. Alkole özgü etmenlere, çocuğun ebeveynlerinin içme davranışını model alması ve alkole ilgili beklentilerinin gelişmesi sayılabilir. Bu etmenlerin alkol bağımlılığı geliştirmiş bireylerin çocuklarında bağımlılık gelişimine katkıda bulunduğu bilinmektedir (39). Ebeveyn tutumlarının bireyin gelişimi, kişiliği ve erişkinlikteki işlevsel olmayan davranış şekilleri üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir (40). Alkol ve madde bağımlılığı tedavisi görüp iyileşme sürecinde olan kadınlarla yapılan kesitsel bir çalışma, bu kadınların çocukluğunda travmatik olaylar yaşadıklarını ve sağlıksız ebeveyn tutumlarına maruz kaldıklarını belirlemiştir. Bunun yanı sıra, çocukluğunda ailesi tarafından sevilmediğine ve istenmediğine inanan katılımcıların yetişkinlikte, yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm üretme davranışlarının daha az olduğu tespit edilmiştir (41).

Gençlerin aileleri ile kurduğu güçlü aile bağlarının riskli davranışlar karşısında koruyucu olduğu bilinmektedir (42). Alkol kullanımı karşısında da aile bağlarının güçlü bir etkisi olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin de yoğun alkol kullanımı olması gencin alkol kullanımı ile ilişkili bulunmuştur (43). Jung'un (1995) çalışması güçlü bağları olan ailelerde ebeveynlerin alkol kullanım davranışları ile çocuklarının alkol kullanım düzeylerinin benzerlik gösterdiğini tespit etmiştir (44). Kuendig ve Kuntsche'nin (2006) çalışması ise ailede yüksek iletişim ve desteğin, ortaklaşa gerçekleştirilen etkinliklerin yoğun alkol kullanımı üzerinde önleyici bir etkisinin olduğunu göstermiştir (45). Buna ek olarak, hatalı tutumların, tutarsız disiplinin ve yanlış örnek oluşturmanın ergende olumsuz tutumlara sebep olabileceği bilinmektedir. Ayrıca bu unsurlar madde kullanımı ile ilişkili bulunmuştur (37). Madde kullanımı çalışmalarında ailelerin madde kullanımına etkisi, model alma ve ebeveyn çocuk çatışması açısından değerlendirilmekle birlikte bağlanma da madde kullanımı çalışmalarında ele alınan unsurlardan biridir.

2.3. Bağlanma Kuramı

İngiliz psikanalist John Bowlby'nin (1908-1990) bağlanma kavramı temel olarak, çocuğa bakım veren kişi ve çocuk arasında kurulan toplumsal bağı temsil eder (46). Bebeklik dönemi olarak tanımlanan 0-1 yaş arası çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal yönden en hızlı geliştiği dönemdir. Bu nedenle bu dönemde çocuğun sadece fiziksel gereksinimlerinin giderilmesi yeterli değildir. Henüz becerilerinin yeterli derecede gelişmemiş olmasına bağlı olarak bebeğin, kendisine bakım veren kişiye bağımlı olduğu görülür. Bu bağımlılık sürecinde bakım verenle kurduğu birebir ilişki onun zihinsel ve duygusal gelişimi için son derece önemlidir. Bebeğin biyolojik yetersizliği dikkate alındığında, bakım veren kişiye karşı bir bağlanmanın oluşması kaçınılmazdır (47). Bebeklikteki bağlanma kavramı, bebeklikten itibaren belirli bir kişi ile zaman geçirmeyi istemek, o kişinin varlığını korku ve endişe anlarında güvenlik üssü olarak kullanmak ve bağlanılan kişinin varlığının yarattığı rahatlama gibi duygu ve davranışları kapsamaktadır (46). Yaşamda başkalarının önemi doğumdan itibaren başlamaktadır. Çocuk ve ona bakım veren kişi arasındaki bağın oluşumu çok erken dönemlere dayanır. Bağlanmanın iki temel işlevi vardır. Birincisi, bağlanılan kişi ile kurulan ilişki sayesinde çocukta yarattığı güvende olma hissidir. Böylece, çocuk kaygı duyulacak bir durum yaşadığında kendine huzur ve rahatlık sağlayacak olan bu kişiye sığınabilir. İkincisi ise, çocuk yakın bağ kurduğu bu kişi sayesinde dünyayı algılar ve tehlikeli durumlara karşı ondan gelecek tepkiler doğrultusunda hazırlıklı olabilir (48).

Bağlanma teorisini geliştiren Bowlby bağlanmanın evrimci yanı üzerinde durmuştur. Bowlby'e göre bebeklerin bakım veren kişiye yakın olmak istemesi ve bakım veren kişinin yokluğunda ağlaması evrimsel bir mirastır. Bebekler dünyaya yeterli olgunlaşma ile gelmedikleri için gelişimlerini ve bakımlarını sağlayacak bir bakıcıya ihtiyaç duyarlar (46).

Ainsworth ve ark. (1978) Bowlby'nin bağlanma kuramına dayanarak iki çeşit bağlanma biçimi tanımlamışlardır. Güvenli bağlanma olarak adlandırılan bağlanma şekli bebeklerin %70'inde görülmüştür. Güvenli bağlanan bebekler, birincil bağlanma nesnelere yanlarında olmadığında kaygı duymakla birlikte bu kaygı çok yoğun düzeyde değildir. Annesi yanında olmadığı sürede bebek odadaki oyuncaklarla ilgilenmekte ve keşifte bulunmaktadır. Bunun yanı sıra annenin yokluğunda duyulan sıkıntıya rağmen anne geri geldiğinde bebeğin kabul eden tavrı ile birlikte rahatlama yaşadığı gözlenir. İkinci bağlanma türü olan kaygılı bağlanma ise kaygılı/kararsız bağlanma ve kaygılı/kaçıngan bağlanma olarak iki şekilde görülür. Kaygılı/kararsız bağlanma biçiminde bebek anneden

ayrılırken aşırı derecede kaygılı ve üzüntülüken, anne geri geldiğinde de öfkeli ve reddedicidir. Kaygılı/kaçınan tarzda ise birincil bağlanma nesnesinin ayrılışında çocuk tepkisiz olmakla birlikte, geri dönüş esnasında reddedicidir (49).

Bağlanma şekillerini belirleyen bazı etmenler olduğu bilinmektedir. Anne ve babanın kendi bağlanma öyküsünün, çocuğun mizacının, gelişimsel olgunluğunun, sağlık durumunun, yaşam koşulları ve kültürel özelliklerinin bağlanma üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (50). Bunun yanı sıra, bağlanma biçiminde birincil bağlanma nesnesinin davranış şekli ve tutumu belirleyici olmaktadır. Annenin çocuğun gereksinimlerine duyarlı olduğu, uygun zamanda uygun tepkiler verdiği, güvenli ve teşvik edici bir ortam sunduğu durumlarda çocuklarda güvenli bağlanma gelişirken, mesafeli ve ihmalkâr olduğu, bedensel temas kurmadığı ve azarlayıcı bir tavır sergilediği durumlarda kaçınan bağlanma biçimi oluştuğu bilinmektedir (51).

Parker (1979) bağlanma davranışına etki eden iki boyut olduğunu öne sürmüştür. Bunlar ilgi ve kontrol/ aşırı koruma boyutlarıdır (52). Bunlar Bowlby'nin de teorisinde üzerinde durduğu boyutlardır. Bowlby ebeveynlerin çocuklara güvenli bir alan sağlaması gerektiğini ve bu güvenli alanı temel alarak keşifte bulunmaları konusunda cesaretlendirmeleri gerektiğini savunur (46). Ebeveynlerin güvenli bir alan sağlaması gereği, Parker'ın ilgi boyutu ile ilişkilidir. Bebeklerin kaliteli bir ilgi ile beslenmesi güven oluşumunda etkilidir. İkinci boyutta bahsedilen keşifte bulunmalarını destekleme ise Parker'ın öne sürdüğü aşırı koruma boyutu ile ilintilidir. Aşırı koruma, çocuktaki keşfetme potansiyelini engellediği için sağlıklı gelişimi de etkilemektedir. Birçok araştırma ilgi ve kontrol/aşırı koruma boyutlarından yola çıkarak güvenli ve kaygılı bağlanmanın psikopatoloji üzerindeki etkisini araştırmıştır.

2.3.1. Bağlanma Biçimleri ve Ergenlik

Bağlanma biçimleri yetişkinlikteki davranış şekilleri üzerinde etkili olduğu kadar ergenlikteki ruhsal süreç ve sağlıklı davranış şekilleri üzerinde de etkilidir. Ergenlik döneminde ergenlerin bağlanma davranışlarını ve ilgilerini ebeveynlerinden çok akranlarına yönlendirdikleri için bağlanma biçimlerinin değişikliğe uğradığı bilinmektedir. Buna rağmen, erken yaşlarda oluşan bağlanma ilişkisi ergen için kalıcı bir rol üstlenmeye devam etmektedir (53). Bu dönemde ergenlerin güvenlik üssü daha çok arkadaşları ve duygusal ilişki yaşadıkları kişiler olsa da, ergenler kısa vadeli kararlarında arkadaşlık ilişkilerini önemserken, uzun vadeli kararlarında aile, etkisini korumaktadır (54). Ergenlik

döneminin sonları içsel çalışma modellerinin süreklilik gösterdiği ve değişime karşı dirençli olduğu bir dönemdir (55). Güvenli bağlanma ergenin kimliğini oluşturmasında ve geliştirmesinde önemli bir yer tutar. Shaver ve Brennan'ın (1992) üniversiteli gençlerle yaptığı çalışma, bağlanma biçimlerinin gençlerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Araştırmanın sonuçları, güvenli bağlanma biçimine sahip gençlerin güvensiz bağlananlara oranla, daha dışa dönük, daha az kaygılı ve daha sıcakkanlı olduklarını buna karşın, kaçınan bağlanma biçimine sahip gençlerin ilişkilerinin daha kısa sürdüğünü ve ilişkilerinde daha uyumsuz ve doyumsuz olduklarını göstermektedir (56).

2.3.2. Bağlanma Biçimleri ve Psikopatoloji

Bağlanma teorisi, bebeklik dönemini temel almasının yanı sıra, Bowlby'e göre bebekken bakım veren kişi ile kurulan bağlanma biçimi ileriki yaşlarda, ergenlikte ya da yetişkinlikte bireyin hayatına giren diğer önemli kişiler ile kuracağı ilişkilerde belirleyici olmaktadır (57, 58). Bu ilişki şekilleri yetişkinlerin kendi çocukları ile kuracakları ilişkileri de etkilemekte ve bu durum psikolojik süreçlerin ve çatışmaların bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılması anlamına gelmektedir (59). Çocuklukta bakım veren kişi ile kurulan ilişkinin biçimi, ileriki yıllarda kurulacak olan ilişkilerin biçimlerini etkilerken, sağlıklı ve sağlıklı tutum ve davranışların oluşumuna da etki etmektedir (60).

Güvenli bir bağlanma ilişkisi kurmayan bebekler yetişkinlikte psikopatoloji geliştirebilmektedir. Kişilik bozuklukları açısından güvensiz bağlanmanın risk etkeni oluşturduğu bilinmektedir (61). Ayrıca sağlıklı kişilik gelişiminde bağlanma biçimlerinin etkisini araştıran Bowlby ihtiyaçları karşılanmayan ya da reddedilen çocukların, ilerde intihar girişimlerinde bulunan, sağlıklı kişilik özellikleri taşıyan ve anoreksiya geliştirebilen bireyler olabileceğini belirtmiştir (57). Musso'nun (2008) çalışması uyumsuz kişilik özellikleri ile ilgi ve aşırı koruma boyutlarının ilişkili olduğunu, ebeveynlerini aşırı korumacı ve ilgisiz olarak belirtenlerin uyumsuz kişilik özellikleri taşıdıklarını tespit etmiştir (62). Depresif özellikler taşıyan katılımcıların ebeveynlerini geriye dönük olarak ilgisiz, şizofreni teşhisi almış katılımcıların ise ilgisiz ve aşırı korumacı olarak değerlendirdiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (63, 64). Kaygı bozukluğu teşhisi almış ve tedavi görmüş bireylerle tedaviyi takip eden 3-14 yıl içinde yapılan bir çalışmaya göre, katılımcılar babaları ile ilişkilerini geriye dönük olarak yetersiz ilgi boyutunda algılamakta, hem anne ve hem de babaları ile ilişkilerini aşırı koruma/kontrol boyutunda algılamaktadırlar (65). Bir başka çalışma, antisosyal kişilik özellikleri taşıyan erkeklerin,

anneleri ile olan ilişkilerini geriye dönük olarak düşük ilgi boyutunda algıladıklarını, antisosyal kişilik özelliklerine sahip olan kadınların anneleri ile olan ilişkilerini aşırı koruma ve babaları ile ilişkilerini ise düşük ilgi boyutunda algıladıklarını saptamıştır (66). Berry ve ark. (2007) çalışması kaygılı bağlanma ve şizotipal kişilik arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir (67). Yeme bozuklukları ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya göre ise yeme bozukluğu olanların geriye dönük olarak bağlanma biçimleri değerlendirildiğinde, kaygılı bağlanma biçimine sahip oldukları tespit edilmiştir (50).

2.3.3. Bağlanma Biçimlerine Göre Ergenlikte Psikopatoloji ve Sigara, Alkol, Madde Kullanımı

Berman ve ark. (2006) bulgularına göre, lise ve üniversite öğrencilerinin bağlanma biçimleri arasında farklılıklar vardır. Lise öğrencilerinde daha çok kaygılı bağlanma biçimleri görülürken, üniversite öğrencilerinde güvenli bağlanmaya rastlandığı belirtilmiştir (68). Güvensiz bağlanma geliştiren ergenlerde, depresyon belirtileri ve çevresel sorunlar daha çok görülmekte olup, güvensiz bağlanma geliştiren ergenler hem kişisel hem de toplumsal çevrelerinde daha çok sorun yaşamaktadırlar (69-71).

Birçok araştırma bireylerin annelerinden gördükleri ilgiyi algılayış biçimlerini babalarından gördükleri ilgiyi algılayış biçimlerinden daha çok araştırmasına ve buna dikkat çekmesine karşın, Matsuoka ve ark. (2006) çalışması bireylerin babalarından gördükleri ilginin diğerinden daha önemsiz olmadığını ve erişkinlikteki bağlanma biçimlerinin gelişiminde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir (72). Cooper ve ark. (1998) gençlerde bağlanma biçimlerinin riskli ve sorunlu davranışlar üzerindeki etkisini araştıran çalışması, güvenli bağlanan gençlerin riskli davranışlarda daha az bulduklarını saptamıştır (73). Üniversite öğrencilerinin günlük yaşantılarının ve alışkanlıklarının şekillenmesinde bağlanma biçimlerinin etkili olduğu bilinmektedir. Çinli üniversite öğrencilerinde kişilik patolojileri ve bağlanma biçimleri ile ilgili yapılan bir çalışmada, algılanan yetersiz ilginin, davranım bozukluğu ve karşıt gelme davranışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (74). Güvensiz bağlanmanın yetişkinlikte birçok ruhsal problemle ilişkili olduğu gibi sigara, alkol ve madde kullanımı ile de ilişkili olduğu bilinmektedir. McNally'nin ve ark. (2003) araştırması güvensiz bağlanma ve alkol kullanımı arasındaki ilişkiyi araştırmış, güvensiz bağlanan kişilerin olumsuz durumlarla başa çıkmak için alkol kullandığını saptamıştır (75).

Bunun yanı sıra Bauman ve Ennet'in (1996) çalışması güvensiz bağlanan gençlerin yoğun alkol kullanan arkadaşları ile daha çok zaman geçirdiklerini ve alkol kullanımı konusunda bu durumun bir öncül olabileceğini göstermiştir (76). Bir başka çalışmada, alkol bağımlılığı olan katılımcıların anne ve babalarını alkol bağımlılığı olmayan katılımcılardan daha ilgisiz olarak algıladıkları saptanmıştır (77). Rick ve Vanheule'nin (2006) çalışmasında babasını ilgisiz olarak algılayan alkol kullanım bozukluğu olan katılımcıların aleksitimi seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (78). Kassel ve ark. (2007) 212 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışma kaygılı bağlanmanın sigara, alkol ve esrar kullanımına etkisi olduğunu tespit etmiştir. Kaygılı bağlanma biçimine sahip olanların yüksek oranda alkol, sigara ve esrar kullandıkları bulunmuştur (79). Kanada, Fransa ve İtalya'da 908 ergen ile yapılan çalışmada, anne babaya bağlanma biçimi ile geç ergenlik döneminde normal dışı davranışların ortaya çıkması ilişkili bulunmuştur (80). Bernardi ve ark. (1989) bağlanmanın, özellikle annenin aşırı korumacı olmasının alkol bağımlılığının gelişmesinde etkili olduğunu vurgulamıştır (81).

Vorst ve ark. (2006) çalışması erken yaşta alkol kullanımının güvenli bağlanma oluşmasını etkileyebileceğini vurgularken erken yaşta alkol kullanımının genci ailesinden uzaklaştırabileceği gibi ailenin de gence karşı olumsuz bir tutum sergilemesine sebep olabileceğini iddia etmiştir (82). Schweitzer ve Lawton'un (1989) araştırması ebeveyninin ilgisini yetersiz olarak algılayan katılımcıların yasa dışı madde kullanımının kontrol grubuna oranla yüksek olduğunu tespit etmiştir. Hem kontrol grubu hem de madde bağımlıları annelerini babalarından daha ilgili olarak algılamaktadır (12).

Bütün bu bilgiler ışığında, psikiyatri ve psikoloji yazınına göre, psikopatoloji ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilebilir. Aile tutumlarının psikopatoloji ile ilişkisini inceleyen birçok araştırma vardır. Bağlanma biçimleri ve bunun alt boyutları olan anne ve babaya yönelik algılanan ilgi, kontrol ve koruma davranışının niteliği psikopatoloji ile ilişkili bulunmuştur. Kişilik bozuklukları, aleksitimi, kaygı bozuklukları ve benzer sorunların kaygılı bağlanma ile ilişkisi incelenmiş ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ailenin çocuğun gelişimine katkısını gösteren birçok çalışma olduğu gibi, sağlıklı ebeveyn tutumlarının madde kullanımı ile ilişkisini gösteren çalışmalar da vardır. Sağlıksız ebeveyn tutumlarından biri olarak görülen, yetersiz ilgi ve aşırı korumanın da madde kullanımı üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'ndan 2007–2008 eğitim öğretim dönemi için temin edilen 11793 aktif lisans öğrencisi oluşturmaktadır. %95 güven aralığında örneklem büyüklüğü $n = Z_{1-\alpha/2}^2 \frac{p(1-p)}{d^2}$ formülü ile hesaplanmıştır. n= örneklem büyüklüğü, z= 1.960 (%95 güven aralığı), p= prevalans (%20), 1– p = (%80), d= sapma. Bu formül ile prevalans %20, sapma %2 olarak alındığından örneklem büyüklüğü 1537 olarak hesaplanmıştır. Bu sayı fakülterle ve cinsiyete göre tabakalandırıldığında 2000 kişi olarak planlanmış, 2016 kişiye ulaşılmıştır. Çalışmaya 7 fakülteden, yaşları 17-29 arasında dağılım gösteren öğrenciler dahil edilmiştir. Bu fakülteler; Fatih Eğitim Fakültesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tıp Fakültesi, Orman Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi'dir.

Katılımcıların fakülterle göre dağılımına bakıldığında, Fatih Eğitim Fakültesi'nden katılanların oranı %30,5 (n=615), İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nden katılanların oranı %23,6 (n=475), Mühendislik Fakültesi'nden katılanların oranı %18 (n=363), Fen-Edebiyat Fakültesi'nden katılanların oranı %11,9 (n=240), Tıp Fakültesi'nden katılanların oranı %7,3 (n=147), Orman Fakültesi'nden katılanların oranı %4,6 (n=93), Mimarlık Fakültesinden katılanların oranı %4,1 (n=83) olarak saptanmıştır. Dağılım yüzdeleri araştırma evreni ile benzerdir (Tablo1).

Tablo 1. Çalışmaya Alınan Öğrenci Sayılarının Cinsiyete ve Fakülteleere Göre Dağılımı

Fakülteler	Toplam Kadın Öğrenci		Alınması Planlanan Kadın Öğrenci		Alınan Kadın Öğrenci		Toplam Erkek Öğrenci		Alınması Planlanan Erkek Öğrenci		Alınan Erkek Öğrenci		Araştırmaya Katılan Toplam Öğrenci Sayısı		Toplam Öğrenci	
	n=4963	%	n=844	%	n=842	%	n=6830	%	n=1158	%	n=1167	%	n= 2016	%	n= 11793	%
Fatih Eğitim	1898	38,2	323	38,3	324	38,2	1692	24,8	287	24,7	290	24,9	615	30,5	3590	30,4
*İİBF	1362	27,5	230	27,3	231	27,2	1431	20,9	243	20,9	244	20,9	475	23,6	2793	23,7
Mühendislik	271	5,5	46	5,5	47	5,5	1858	27,2	316	27,2	316	27,0	363	18,0	2129	18,1
Fen-Edebiyat	710	14,3	121	14,3	123	14,5	681	10,0	115	10,0	117	10,0	240	11,9	1391	11,8
Tıp	354	7,1	61	7,3	61	7,2	507	7,4	85	7,4	86	7,4	147	7,3	861	7,3
Orman	100	2,0	16	2,0	18	2,1	444	6,5	75	6,5	76	6,5	93	4,6	544	4,6
Mimarlık	268	5,4	45	5,3	45	5,3	217	3,2	37	3,3	38	3,3	83	4,1	485	4,1

*İİBF= İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

3.2. Gereçler

3.2.1. Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi (SAMKYA)

Üniversite öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığını belirlemek için Taner'in (2005) 'Boğaziçi Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı' isimli yüksek lisans tez çalışması için geliştirdiği anket model alınarak, araştırmacı tarafından uyarlanmıştır (8). Anket katılımcıların kendi kendine cevaplayabileceği 47 sorudan oluşmaktadır. Yaş, sınıf, medeni durum, ekonomik durum, barınılan yer, önceki yerleşim yeri, anne babanın birliktelik ve yaşam durumu, kardeş sayısı, anne babanın eğitimi ve mesleğini değerlendiren sosyodemografik sorulardan sonra aile bireylerinin alkol, sigara ve madde kullanım öyküsünü değerlendiren sorular bulunmaktadır. Bunu, katılımcının sigara, alkol ve madde kullanımı, sıklığı ve süresini değerlendiren sorular takip etmektedir. Son sırada ise maddenin ilk kez nereden temin edildiği, kullanım sebebi ve ulaşma zorluğunu sorgulayan sorular bulunmaktadır.

3.2.2. Anne Babaya Bağlanma Ölçeği (ABBÖ)

Özgün ölçek olan Parental Bonding Instrument (PBI), Bowlby'nin bağlanma kuramını temel alarak Parker ve ark. (1979) tarafından geliştirilmiştir. Bireyin anne ve babası ile ilişkisini algılayış şeklini geriye dönük olarak değerlendirmektedir. Ölçek bağlanma kuramını temel alarak geliştirilen ilk ölçeklerdendir. Anne ve babaya bağlanmayı ölçmek üzere ilgi ve kontrol/koruma boyutlarını kapsamaktadır. Algılanan anne ve baba davranışı bu iki boyuta göre ayrı ayrı puanlanabilmektedir. Ayrıca, dörtlü bir sınıflandırma içerisinde de değerlendirme yapılabilmektedir (52).

Ölçek Kapçı ve Küçüker (2006) tarafından, Türk kültürüne uyarlanmış ve geçerlik, güvenirliği yapılmıştır (83). Yapılan geçerlik çalışmasında, özgün ölçekte kontrol/aşırı koruma boyutunda yer alan maddelerden yalnızca kontrol boyutu ile ilgili olanların (2, 11, 30, 92, 83 ve 89) ilgi boyutuna yüklendiği görülmüştür. Anne ve babanın çocuğuna yönelik davranışsal kontrolünü de içeren ilgi boyutu, ilgi/kontrol olarak adlandırılmıştır. Anne ve babanın çocuğuna yönelik aşırı koruma davranışlarını içeren maddelerden (8, 9, 10, 13, 19, 20, 23) oluştuğu tespit edilen ikinci boyut ise aşırı koruma olarak adlandırılmıştır. Özgün ölçekte 9. madde, aşırı koruma/kontrol boyutuna yüklenirken, geçerlik çalışmasında aşırı koruma boyutuna yüklendiği görülmüştür.

Ölçek, 25 maddeden oluşan 4'lü likert-tipi bir ölçek olup her cümle 'tamamen böyleydi', 'kısmen böyleydi', 'pek böyle değildi' ve 'hiç böyle değildi' ifadelerine göre işaretlenmektedir. Ölçek cevaplanırken, bireyden anne ve babasını 16 yaşına kadar olan dönem için değerlendirerek kendisine en uygun gelen seçeneği işaretlemesi istenmektedir. Ölçek, anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Puanlamada, tamamen böyleydi=3, kısmen böyleydi=2, pek böyle değildi= 1 ve hiç böyle değildi=0 şeklinde kodlanırken, 2., 4., 8., 9., 10., 13., 14., 16., 18., 19., 20., 23. ve 24. maddeler tersine döndürülerek (0-3) puanlanmaktadır. İlgili /kontrol ölçeğinin puanlamasında, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 24 ve 25. maddeler aşırı koruma ölçeğinin puanlanmasında ise 8, 9, 10, 13, 19, 20 ve 23. maddeler kullanılmaktadır. İlgili/ kontrol alt ölçeği için puan aralığı (0-59), aşırı koruma alt ölçeği için ise puan aralığı (0-21) olarak belirlenmiştir. Özgün ölçek iki boyutlu bir yapıya sahip olup, ilgi boyutunda puan artışı, kontrol/koruma boyutunda puan azalması istenen bağlanma biçimine işaret etmektedir. Ölçek Türk kültürüne uyarlanırken, benzer yapının elde edilip edilmeyeceği bilinmediği için tüm maddeler anlam açısından aynı yönde puanlanmıştır. Yani puan artışı olumlu ebeveyn bağlanmasını yansıtmaktadır. Sonuçta, bu çalışmada da Türk kültürüne uyarlama çalışmasının ilkelerine uygun bir puanlama ve değerlendirme yöntemi uygulanmıştır. Böylece bu çalışmada yüksek puanlar olumlu bağlanma yönünde değerlendirilmektedir.

3.3. Yöntem

Bu çalışmanın örneklemini Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik, Mimarlık, Fen- Edebiyat, Orman, Fatih Eğitim, İktisadi İdari Bilimler ve Tıp Fakülte'lerinde 2007–2008 öğretim yılında eğitim gören 2016 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma öncesinde K.T.Ü. Rektörlüğü'nden gerekli izin belgeleri ve onay alınmıştır. Çalışmamız K.T.Ü. Tıp Fakültesi Etik Kurulu'na sunulup onay aldıktan sonra Mart – Haziran 2008 tarihleri arasında anketler uygulanmıştır. Anketlerin dağıtılması ve uygulanması için K.T.Ü. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü son sınıfında okuyan iki öğrenci eğitilmiş anketör olarak çalışmıştır. Anketlerin dağıtılması esnasında, çalışmanın amacı ile ilgili hem sözlü hem de anket formunda yazılı bilgi verilmiştir. Sosyodemografik bilgileri de içeren Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi ve Anne Babaya Bağlanma Ölçeği'nden oluşan test bataryası, öğretim görevlilerinden izin alınarak derse başlamadan önce ya da ders sonunda öğrencilere verilmiş ve doldurmaları sağlanmıştır. Anketlerin doldurulması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi'nde, madde kullanımını değerlendiren soruların arasındaki 'relaktin' kullanımı ile ilgili tuzak soru güvenirliği sağlamak için ankete yerleştirilmiştir. Bu soruyu cevaplayan 3 kişi çalışmadan çıkartılmış ve anket formu 2013 kişi üzerinden istatistik değerlendirmeye alınmıştır. Anne Babaya Bağlanma leği'nde ise, tek bir soruyu eksik cevaplamış olanlar değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bağlanma zellikleri leği eksiksiz dolduran 1423 kişi üzerinden istatistik değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın amacı hakkında sözlü ve anket formunun giriş bölümünde yazılı bilgi verildikten sonra çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler çalışmaya alınmıştır.

Verilerin analizinde, 'hayat boyu bir kez' madde kullandığını bildirenler, madde kullanımı olanlar grubuna dahil edilmiştir. Alkol ve sigara dışındaki bütün maddeler 'madde kullanımı' değerlendirmesine alınmıştır.

3.4. İstatistiksel Yöntem

Verilerin analizinde sayılarla elde edilen veriler Ki-kare, ölçekle elde edilen veriler ise Varyans Analizi ve Student t Testi ile karşılaştırılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler sürekli ölçümlü değişkenler için ortalama \pm standart sapma, niteliksel değişkenler ise olgu sayısı ve (%) şeklinde gösterilmiştir. $p < 0.05$ için sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmaya katılanların cinsiyetleri incelendiğinde, %58'inin (n=1167) erkek, %42'sinin (n=846) kadın olduğu tespit edilmiştir. Yaşı 18 ve daha küçük olan katılımcıların oranı %3,1 (n=62) , 19–21 yaş aralığında olanların oranı %52,7 (n=1050), 22 ve üstü olanların oranı ise %44,5 (n=891) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların barınma yeri incelendiğinde, %39,1'i (n=786) arkadaşları ile birlikte, %35,3'ü (n=710) yurttan, %22,8'i (n=461) ailesi ile birlikte, %2,7'si (n=54) yalnız yaşamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

	n	%
Cinsiyet		
Erkek	1167	58,0
Kadın	846	42,0
Yaş		
18 ve daha küçük	62	3,1
19	176	8,8
20	392	19,6
21	482	24,1
22 ve daha büyük	891	44,5
Barınma Yeri		
Arkadaş ile Birlikte	786	39,1
Yurt	710	35,3
Aile ile	461	22,8
Yalnız	54	2,7
Medeni Durum		
Bekar	1982	98,8
Evli	13	0,6
Boşanmış	12	0,5
Okul Başarısı		
Mükemmel	110	5,5
Ortalamanın Üstü	612	30,7
Orta Düzey	1074	53,9
Ortalamanın Altı	157	7,9
Zayıf	41	2,1
İş		
Çalışmayan	1904	95,8
Çalışan	84	4,2

Anne ve babası birlikte yaşayan katılımcıların oranı %91 (n=1817), boşanmış olanların oranı %2,5 (n=50) olarak tespit edilmiştir. Babası ölmüş olan katılımcıların oranı %5,1 (n=101), annesi ölmüş olan katılımcıların oranı %1,4 (n=28)'dir. Katılımcıların annesi ve babası çalışanların dağılımına bakıldığında; annesi çalışanların oranı %11,6 (n=230), babası çalışanların oranı %65,5 (n=1264), olarak tespit edilmiştir. Aylık geliri 500 TL'nin altında olanların oranı %3,3 (n=57), 500-900 TL olanların oranı %25,5 (n=442), 1000-1499 TL olanların oranı %27,1 (n=470), 1500- 1599 TL olanların oranı %19,2 (n=333), 2000 TL ve üstü olanların oranı %24,9 (n=31) olarak saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Özelliklerinin Dağılımı

	n	%
Anne Baba Durum		
Anne Baba Birlikte	1817	91,0
Baba Ölü	101	5,1
Anne Baba Boşanmış	50	2,5
Anne Ölü	28	1,4
Anne Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	1574	79,4
Çalışıyor	230	11,6
Emekli	178	9,0
Baba Çalışma Durumu		
Çalışıyor	1264	65,5
Emekli	567	29,4
Çalışmıyor	100	5,2
Aylık Gelir TL		
<500	57	3,3
500 – 900	442	25,5
1000 – 1499	470	27,1
1500 – 1599	333	19,2
2000+	31	24,9

Katılımcıların alkol kullanım oranı %27,4 ve sigara kullanım oranı %23,7'dir (Tablo 4).

Tablo 4. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Alkol ve Sigara Kullanım Dağılımları

	Kullanan		Kullanmayan		Bırakmış		Toplam n
	n	%	n	%	n	%	
Alkol Kullanımı	552	27,4	1332	66,2	129	6,4	2013
Sigara Kullanımı	477	23,7	1310	65,1	226	11,2	2013

Alkol kullanımına göre fakültelerdeki öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0,0005$). Alkol kullananların %50,5'i (n=47) Orman Fakültesi'nde, %44,3'ü (n=156) Mühendislik Fakültesi'nde, %28,8'i (n=23) Mimarlık Fakültesi'nde, %25,6'sı (n=118) İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde, %25,5'i (n=37) Tıp Fakültesi'nde, %24,8'i (n=58) Fen-Edebiyat Fakültesi'nde ve %18,3'ü (n=111) Fatih Eğitim Fakültesi'nde bulunmaktadır. Alkol kullanımı Orman Fakültesi'nde anlamlı oranda yüksektir.

Sigara kullanımına göre fakültelerdeki öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0,0005$). Sigara kullananların %44,1'i (n=41) Orman

Fakültesi'nde, %30,8'i (n=111) Mühendislik Fakültesi'nde, %27,7'si (n=23) Mimarlık Fakültesi'nde, %22,4'ü (n=104) İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde, %21,8'i (n=133) Fatih Eğitim Fakültesi'nde, %20,6'sı (n=48) Fen-Edebiyat Fakültesi'nde, %11,7'si (n=17) Tıp Fakültesi'nde bulunmaktadır. Sigara kullanımı Orman Fakültesi'nde anlamlı oranda yüksektir (Tablo 5).

Tablo 5. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Alkol ve Sigara Kullanımına Göre Fakültelerin Dağılımı

	Kullanan		Kullanmayan		Bırakmış		p
	n	%	n	%	n	%	
Alkol							< 0,0005
Orman	47	50,5	37	39,8	9	9,7	
Mühendislik	156	44,3	164	46,6	32	9,1	
Mimarlık	23	28,8	53	66,3	4	5,0	
*İİBF	118	25,6	312	67,7	31	6,7	
Tıp	37	25,5	102	70,3	6	4,1	
Fen-Edebiyat	58	24,8	164	70,1	12	5,1	
Fatih Eğitim	111	18,3	459	75,9	35	5,8	
Sigara							< 0,0005
Orman	41	44,1	37	39,8	15	16,1	
Mühendislik	111	30,8	204	56,7	45	12,5	
Mimarlık	23	27,7	56	67,5	4	4,8	
*İİBF	104	22,4	305	65,6	56	12,0	
Fatih Eğitim	133	21,8	410	67,2	67	11,0	
Fen-Edebiyat	48	20,6	163	70,0	22	9,4	
Tıp	17	11,7	111	76,6	17	11,7	

Katılımcıların aile bireylerinin alkol ve sigara kullanım oranlarına bakıldığında, annesi sigara kullananların oranı %14,1 (n=281) ve annesi alkol kullananların oranı %22,4 (n=82) olarak tespit edilmiştir. Babası sigara kullananların oranı %38,1 (n=734) ve babası alkol kullananların oranı ise %23,5 (n=454) olarak bulunmuştur (Tablo 6).

Tablo 6. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Ailesinde Alkol ve Sigara Kullanımı Dağılımı

	Kullanan		Kullanmayan		Bırakmış		Toplam n
	n	%	n	%	n	%	
Anne							
Sigara	281	14,1	1612	81,1	95	4,8	1988
Alkol	82	22,4	1896	95,4	10	0,5	1988
Baba							
Sigara	734	38,1	881	45,7	312	16,2	1927
Alkol	454	23,5	1366	71,0	104	5,2	1924

Katılımcıların madde kullanımına bakıldığında en çok kullanılan madde olan esrar %3,8 (n=77) kullanım oranı ile birinci sırada, %1,9 (n=38) kullanım oranı ile sakinleştirici hap ikinci sırada ve %1,1 (n=22) kullanım oranı ile uçucu maddeler üçüncü sırada bulunmaktadır. Herhangi bir maddeyi kullanma oranı ise %5,6 (n=113) olarak tespit edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Madde Kullanım Dağılımları

	Kullanan		Kullanmayan	
	n	%	n	%
Madde Kullanımı				
Esrar	77	3,8	1936	96,2
Sakinleştirici hap	38	1,9	1975	98,1
Uçucu	22	1,1	1991	98,9
Ekstazi	20	1,0	1993	99,0
Uyuşturucu hap	9	0,4	2004	99,6
Kokain	7	0,4	2006	99,6
Eroin	6	0,3	2007	99,7
Herhangi Biri	113	5,6	1900	94,4

Madde kullanan katılımcıların madde kullanım sayıları incelendiğinde, tek madde kullananların oranı %65,5 (n=74), birden fazla madde kullananların oranı ise %34,5 (n=39) olarak saptanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Madde Kullananların Kullandıkları Madde Türü Sayıları

Madde Türü Sayısı	n=113	%
Bir Madde	74	65,5
İki Madde	25	22,1
Üç Madde	7	6,2
Dört Madde	3	2,6
Beş Madde	2	1,8
Altı Madde	2	1,8

Fakülterle göre madde kullanımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p=0,023$). Orman Fakültesi'nde öğrencilerin %10,8'i ($n=10$), Mühendislik Fakültesi'nde öğrencilerin %7,7'si ($n=28$), Fen-Edebiyat Fakültesi'nde öğrencilerin %5,8'i ($n=14$), İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrencilerin %5,5'i ($n=26$), Fatih Eğitim Fakültesi'nde öğrencilerin %5'i ($n=31$), Mimarlık Fakültesi'nde öğrencilerin %2,4'ü ($n=2$), Tıp Fakültesi'nde öğrencilerin %1,4'ü ($n=2$) madde kullanmıştır. Orman Fakültesi'nde öğrenciler arasında madde kullanımı anlamlı oranda yüksektir (Tablo 9).

Tablo 9. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Fakülterle Göre Madde Kullanımı Dağılımı

Fakülter	Madde Kullanan		Madde Kullanmayan		p
	n	%	n	%	
Fakülterler					0,023
Orman	10	10,8	83	89,2	
Mühendislik	28	7,7	335	92,3	
Fen-Edebiyat	14	5,8	226	94,2	
*İİBF	26	5,5	448	94,5	
Fatih Eğitim	31	5,0	583	95,0	
Mimarlık	2	2,4	81	97,6	
Tıp	2	1,4	144	98,6	

Cinsiyete göre değerlendirildiğinde, erkekler arasında madde kullananların oranı %8,1 kadınlar arasında %2,2 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0,0005$). Erkekler arasında madde kullananlar, kadınlar arasında madde kullananlardan anlamlı oranda yüksektir.

Barınma yerine göre değerlendirildiğinde madde kullananların oranı yalnız yaşayanlar arasında %13,2, arkadaşları ile birlikte yaşayanlar arasında %7,2, ailesi ile yaşayanlar arasında %4,3, yurttan kalanlar arasında %4,1 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı

farklılık vardır ($p=0,003$). Yalnız yaşayanlar arasında madde kullananlar, ailesi ile, yurttan ve arkadaşları ile kalanlar arasında madde kullananlardan anlamlı oranda yüksektir.

Sigara kullanımına göre değerlendirildiğinde, sigara kullananlar arasında madde kullananların oranı %14,3, sigarayı bırakmış olanlar arasında %10,6, sigara kullanmayanlar arasında %1,6 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0,0005$). Sigara kullananlar ve daha önce kullanmış olanlar arasında madde kullananlar sigara kullanmayanlar arasında madde kullananlardan anlamlı oranda yüksektir.

Alkol kullanımına göre değerlendirildiğinde, alkol kullananlar arasında madde kullananların oranı %14,5, bırakmış olanlar arasında %14,8 ve kullanmayanlar arasında %1,0 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0,0005$). Alkol kullananlar ve daha önce kullanmış olanlar arasında madde kullananlar, alkol kullanmayanlar arasında madde kullananlardan anlamlı oranda yüksektir.

Okul başarısına göre değerlendirildiğinde, başarısını mükemmel olarak bildirenler arasında madde kullananların oranı %4,5, ortalamanın üstü olarak bildirenlerin arasında %3,6, orta düzeyde olarak bildirenlerin arasında %5,9, ortalamanın altı olarak bildirenlerin arasında %9,6, ortalamasını zayıf olarak bildirenlerin arasında %15,9 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p=0,001$). Başarısını zayıf olarak bildirenlerin arasında madde kullananlar, diğerlerine göre anlamlı oranda yüksektir (Tablo 10).

Tablo 10. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Psikososyal Özelliklerine Göre Madde Kullanımı Dağılımı

	Madde Kullanan		Madde Kullanmayan		p
	n	%	n	%	
Cinsiyet					<0,0005
Erkek	94	8,1	1073	91,9	
Kadın	19	2,2	826	97,8	
Önceki Yerleşim Yeri					0,702
İl	54	5,3	963	94,7	
İlçe	53	5,7	876	94,3	
Barınma Yeri					0,003
Yalnız	7	13,2	46	86,8	
Arkadaş ile Birlikte	57	7,2	731	92,8	
Aile ile	20	4,3	440	95,7	
Yurt	29	4,1	681	95,9	
Sigara Kullanımı					<0,0005
İçen	68	14,3	409	85,7	
İçmeyen	21	1,6	1265	98,4	
Bırakmış	24	10,6	202	89,4	
Alkol Kullanımı					<0,0005
İçen	80	14,5	470	85,5	
İçmeyen	13	1,0	1278	99,0	
Bırakmış	19	14,8	109	85,2	
Okul Başarısı					0,001
Mükemmel	5	4,5	105	95,5	
Ortalamanın Üstü	22	3,6	589	96,4	
Orta Düzeyde	63	5,9	1009	94,1	
Ortalamanın Altı	15	9,6	142	90,4	
Zayıf	7	15,9	37	84,1	

Annenin çalışma durumuna göre değerlendirildiğinde, annesi çalışanlar arasında madde kullananların oranı %10,8, emekli olanlar arasında %9,6, çalışmayanlar arasında %4,4 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0,0005$). Annesi çalışanlar ve emekli olanlar arasında madde kullanımı, diğerlerine göre anlamlı oranda yüksektir.

Aylık gelire göre değerlendirildiğinde, aylık geliri 500 TL'den düşük olanlar arasında madde kullanımı bulunmamaktadır. Geliri 500-599 TL olanlar arasında madde kullananların oranı %4,8, 1000-1499 TL olanlar arasında %3,8, 1500-1599 TL olanlar arasında %6, 2000 TL ve daha fazla olanlar arasında %9,3 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p=0,001$). Geliri 2000 TL'den yüksek olanlar arasında madde kullanımı anlamlı oranda yüksektir (Tablo 11).

Tablo 11. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde Sosyoekonomik Özelliklere Göre Madde Kullanımı Dağılımı

Anne-Baba İş Durumu	Madde Kullanan		Madde Kullanmayan		p
	n	%	n	%	
Anne					<0,0005
Çalışıyor	25	10,8	206	89,2	
Çalışmıyor	69	4,4	1504	95,6	
Emekli	17	9,6	161	90,4	
Baba					0,516
Çalışıyor	75	5,9	1188	94,1	
Çalışmıyor	7	6,9	94	93,1	
Emekli	27	4,8	539	95,2	
Aylık Gelir TL					0,001
<500	0	0	57	100	
500-599	21	4,8	421	95,2	
1000-1499	18	3,8	452	96,2	
1500-1599	20	6,0	313	94,0	
2000+	40	9,3	390	90,7	

Madde kullanan öğrencilerin annelerinin eğitim yılı ortalaması $7,9\pm 4,4$ yıl, kullanmayanların $6,6\pm 3,7$ yıl olup aralarındaki bu fark anlamlıdır ($p=0,004$). Madde kullanan ve kullanmayan öğrencilerin arasında babalarının eğitim yılı ortalaması açısından fark yoktur (Tablo 12).

Tablo 12. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Anne ve Baba Eğitim Yılıının Madde Kullanan ve Kullanmayanlarda Karşılaştırılması

	Madde Kullanan	Madde Kullanmayan	t	p
	*(n= 108) ort±SS	(n= 1774) ort±SS		
Anne Eğitim	7,9±4,4	6,6±3,7	-3,43	0,004
Baba Eğitim	10,1±4,4	9,4±4,0	-1,87	0,062

*Soruları yanıtlayanlar

Annesi çalışan, çalışmayan ve emekli olanların eğitim yılı ortalaması birbirinden istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklıdır ($p<0,0005$) (Tablo 13).

Tablo 13. Annenin Çalışma Durumuna Göre Eğitim Düzeyi Yılları

Anne Çalışma Durumu	Eğitim Yılı ort±SS
Çalışmayan	5,9±3,1
Çalışan	9,3±4,5
Emekli	10,4±4,3

p<0,0005

Aile bireylerinin madde kullanımına göre değerlendirildiğinde, aile bireylerinden herhangi biri madde kullananlar arasında madde kullanım oranı %30, aile bireylerinden herhangi biri madde kullanmayanlar arasında %5,2 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0,0005$). Herhangi bir aile bireyi madde kullananlar arasında madde kullanımı, aile bireyleri arasında madde kullanımı olmayanlara göre anlamlı oranda yüksektir.

Arkadaşın madde kullanımı değerlendirildiğinde, yakın arkadaşlarından herhangi biri madde kullananlar arasında madde kullanımı oranı %26,3, kullanmayanlar arasında %3,3 olup aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0,0005$). Yakın arkadaşları arasında madde kullanımı olanların madde kullanımı, olmayanlara göre anlamlı oranda yüksektir (Tablo 14).

Tablo 14. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Aile ve Arkadaşlarının Madde Kullanımına Göre Madde Kullanımı Dağılımı

	Madde Kullanan		Madde Kullanmayan		p
	n	%	n	%	
Aile Madde Kullanımı					<0,0005
Kullanan	9	30,0	21	70,0	
Kullanmayan	102	5,2	1855	94,8	
*Ark. Madde Kullanımı					<0,0005
Kullanan	54	26,3	151	73,7	
Kullanmayan	58	3,3	1717	96,7	

* Ark=Arkadaş

Aile bireylerinin herhangi birinin madde kullanım oranı %1,5 (n=30) ve yakın arkadaşlar arasında madde kullanım oranı ise %10,4 (n=205) olarak tespit edilmiştir (Tablo 15).

Tablo 15. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinin Aile ve Arkadaşlarında Madde Kullanımı Dağılımı

	Madde Kullanan		Madde Kullanmayan		Toplam
	n	%	n	%	n
Aile	30	1,5	1958	98,5	1988
Arkadaş	205	10,4	1775	89,6	1980

Anne ve baba aşırı koruma ölçek puanlarında madde kullananlarda kullanmayanlara göre fark saptanmamıştır. Anne ve baba ilgi/kontrol ölçek puanında madde kullananların puan ortalamaları madde kullanmayanlara göre daha düşük olup bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu fark aynı zamanda ölçeğin toplam puanlarına da yansımaktadır. Anne ve baba toplam ölçek puanlarında madde kullananlarda kullanmayanlara göre istatistiksel olarak fark saptanmıştır (Tablo 16).

Tablo 16. Çalışmaya Katılan K.T.Ü. Öğrencilerinde ABBÖ Toplam ve Alt Boyutlarda Elde Edilen Puanların Madde Kullanan ve Kullanmayanlarda Karşılaştırılması

*ABBÖ	Madde Kullananlar (n= 85) ort±SS	Madde Kullanmayanlar (n= 1338) ort±SS	t	p
Anne Aşırı Koruma	11,9±4,0	12,5±4,2	1,16	0,261
Baba Aşırı Koruma	13,0±3,9	13,1±4,0	0,39	0,705
Anne İlgi/Kontrol	39,0±8,9	42,0±7,6	3,02	0,003
Baba İlgi/Kontrol	36,0±10,5	40,4±8,2	3,76	0,000
**ATP	50,9±10,0	54,4±9,3	3,13	0,001
***BTP	49,0±11,6	53,5±9,7	3,54	0,001

* ABBÖ= Anne Babaya Bağlanma Ölçeği

**ATP= Anne aşırı koruma ve ilgi/kontrol toplam puan

***BTP= Baba aşırı koruma ve ilgi/kontrol toplam puanı

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada, Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencilerinin madde kullanım yaygınlığı incelenmiş ve madde kullanan öğrenciler ile madde kullanmayan öğrenciler bağlanma biçimlerinin alt boyutları açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmaya Karadeniz Teknik Üniversitesi 2007-2008 öğretim yılında eğitim gören ve çalışmaya dâhil edilme ölçütlerini karşılayan 2013 öğrenci alınmıştır.

Çalışmamıza katılan 846 kadın ve 1167 erkek üniversite öğrencisinin yaş ortalaması 21,4 olup Yıldırım'ın (1997) 666 kadın 552 erkek olmak üzere toplam 1218 üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada yaş ortalaması 23,22'dir (6). Taner'in (2005) 361 kadın ve 311 erkek olmak üzere 673 üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada ise katılımcıların çoğu (%30) 22 yaş ve üzeri bulunmuştur (8). Buna benzer olarak bizim çalışmamızda da katılımcıların çoğu (%44,3) 22 yaş ve üzerindedir. Yıldırım'ın çalışmasında da benzer sonuçlara rastlanmış ve katılımcıların çoğunun (%96) 20-25 yaşları arasında olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda, katılımcıların %41,8'inin yalnız ve arkadaşları ile %35,3'ünün yurttan ve %22,8'inin ailesi ile birlikte yaşadığı tespit edilmiştir. Taner'in çalışmasında ise katılımcıların %42,7'si yurttan, %29,9'u ailesi ile %23,3'ü arkadaşları ile ya da yalnız yaşamaktadır. Çalışmamızda, katılımcıların çoğunluğunu (%30,5) Fatih Eğitim Fakültesi öğrencileri oluşturmakta olup bunu İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (%23,6) izlemektedir. Taner'in çalışmasında da bizim verilerimize benzer olarak katılımcıların büyük çoğunluğu (%25,4) Eğitim Fakültesi'nden gelirken bunu Mühendislik Fakültesi (%19,4) takip etmektedir. Çalışmamızda babası çalışanların oranı %65,5, Taner'in çalışmasında ise %64,3'tür, çalışmamızda annesi çalışanların oranı %11,6 iken Taner'in çalışmasında %22,3'tür. Çalışmamızın soru formu ve örneklem seçimi Taner'in çalışması ile benzerlik göstermektedir. Yaş, fakülte, barınılan yer ve anne ve babanın çalışma durumu gibi bulgular da çalışmamızla benzerlik gösterdiği için iki çalışmanın karşılaştırılabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda, hayat boyu bir kez sigara kullanım yaygınlığı %34,9, alkol kullanım yaygınlığı %33,8'dir. Alkol ve sigara hayat boyu kullanım yaygınlığı oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Türkiye'deki çalışmalara bakıldığında Akvardar ve ark. (2000), Taner (2005), Tot ve ark. (2004) alkol kullanım yaygınlığının sigaradan daha yüksek olduğunu belirlerken, Altındağ ve ark. (2005) çalışmasında sigara kullanım yaygınlığının alkolden daha fazla olduğu tespit edilmiştir (7, 8, 84, 9). Dünyadaki çalışmalara bakıldığında, beş üniversitede yapılan 'University Drug and Alcohol Survey 2001' çalışmasının bulguları da alkol kullanım yaygınlığının sigara kullanım yaygınlığından büyük ölçüde yüksek olduğunu göstermiştir (85).

Avrupa ve Amerika'da, üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda alkol kullanım yaygınlığının Türkiye'den oldukça yüksek olduğu görülmektedir (86, 87). Üniversite ortamı özgürlükçü ve daha liberal görüşlerin hakim olduğu bir ortam olsa da, alkol kullanımının batı ülkelerinden daha düşük olması, kültürel özelliklerle açıklanabilir. Kültürel olarak alkol kullanımı ülkemizde batı ülkelerinden daha az hoşgörü ile karşılanmaktadır. Çalışmamızda hayat boyu sigara kullanım yaygınlığı (%34,9) ülkemizde üniversitelerde geçmişte yapılan çalışmalardan (%60,2, %64) düşük bulunmuştur (8,9). Sigara kullanımındaki düşüşün, son yıllarda yürütülen sigara karşıtı kampanya ve bilgilendirici çalışmaların yoğunluğu ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda alkol ve sigara kullanımında fakültelere göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Alkol ve sigara kullanımının en yüksek olduğu fakülteler sırası ile Orman ve Mimarlık Fakülteleri'dir. Alkol kullanımında en düşük orana sahip fakülte Fatih Eğitim Fakültesi olup, sigara kullanımında en düşük orana sahip fakülte Tıp Fakültesi'dir. Çalışmamızdaki sigara kullanım oranı İngiltere'de Tıp Fakültesi öğrencileri ile yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir (88). Buna karşın, ülkemizde yapılan çalışmalarda daha yüksek oranlara rastlanmıştır (7, 89). Ayrıca Taner'in çalışmasında da fakülteler arası kullanım farkları anlamlı bulunmuş ve en yüksek alkol kullanımı Fen-Edebiyat Fakültesi'nde görülmüştür (8). Buna karşın, Altındağ ve ark. (2005) çalışmasında sigara ve alkol kullanımı açısından fakülteler arası bir farka rastlanmamıştır (9).

Katılımcıların ailelerinde alkol ve sigara kullanım oranlarına bakıldığında, annesi alkol kullananların oranı %22,4, babası alkol kullananların oranı %23,5 olarak görülmektedir. Annesi sigara kullananların oranı %14,1 ve babası sigara kullananların oranı %38,1'dir. Alkol kullanımında katılımcıların anne ve babalarının kullanım oranları açısından büyük bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sigara kullanımı açısından annelerin babalardan daha yüksek kullanım oranına sahip olduğu görülmektedir. Yılmaz ve ark. (2007)

çalışmasında ebeveynlerin sigara ve alkol kullanımının daha yaygın olduğu görülmektedir (90).

Alkol ve sigaradan sonra en yaygın kullanılan madde %3,8 kullanım oranı ile esrardır. Bu bulgunun yazınla da örtüştüğü söylenebilir. Dünyada yapılan çalışmalar da alkol ve sigaradan sonra en yaygın olarak kullanılan maddenin esrar olduğunu göstermektedir (85, 91, 92). Buna karşın esrar kullanım oranının Türkiye'deki diğer çalışmalarda ve bizim bulgularımızda, dünyadaki oranlara kıyasla oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda %4,7 ve %9 gibi oranlara rastlanmaktadır (8, 84). Esrarı ,%1,9 kullanım oranı ile sakinleştirici hap takip etmektedir. Yasadışı maddeler açısından sıraladığımızda ise esrardan sonra ekstazi %1 kullanım oranı ile en çok kullanılan ikinci maddedir. Çalışmamızda kokain (%0,4) ve eroin (%0,3) kullanım oranları açısından en alt sıralarda yer almaktadır. Bulgularımıza benzer olarak, Amerika'da üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada kokain (%3) ve eroin (%1) en düşük kullanım oranlarına sahip maddeler olarak tespit edilmiştir (26).

Herhangi bir maddenin hayat boyu bir kez kullanım oranı çalışmamızda %5,6 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların çoklu madde kullanımı değerlendirildiğinde, çoğunluğun (%65,5) tek bir madde denediği görülmektedir. Birden fazla madde kullananların oranı ise %34,5 olarak tespit edilmiştir. Akvardar ve ark. (2001) çalışmasında madde kullanım oranı %6,7, Altındağ ve ark. (2005) çalışmalarında yasa dışı bir maddenin hayat boyu bir kez kullanım oranı %2,4 olarak belirlenmiştir (7, 9). Taner'in (2005) çalışmasında ise esrar dışında yasadışı bir maddeyi hayat boyu bir kez kullanım oranı %7 olarak tespit edilmiştir (8). Çalışmalardaki yöntem farklılıkları karşılaştırmayı zorlaştırmaktadır. Çalışmamızda alkol ve sigara dışında herhangi bir maddenin hayat boyu bir kez kullanımı araştırılmasına karşın, bazı çalışmalarda 'yasadışı' her hangi bir maddenin kullanım oranları araştırılmaktadır. Hem maddelerin ayrı ayrı kullanım yaygınlığında hem de 'herhangi' bir maddenin kullanım yaygınlığında, Türkiye'de yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında, Avrupa ülkeleri ve Amerika'da yapılan çalışmalarda daha yüksek oranlara rastlanmaktadır (26, 91, 92).

Çalışmamızda, fakültelere göre madde kullanan öğrenciler arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. En yüksek madde kullanım oranı (%10,8) Orman Fakültesi'nde tespit edilmiştir. Tıp Fakültesi'nde ise madde kullanım oranı en düşüktür. Webb ve ark. (1997) öğrencilerin yaşam tarzını fakülteler arası değişkenler açısından inceleyen çalışması, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde madde kullanım yaygınlığının en yüksek olduğunu tespit etmiştir. Tıp Fakültesi açısından anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (93). Tıp Fakültesi

öğrencileri ile yapılan çalışmalar maddelerin zararları konusundaki bilgilerine rağmen, madde kullanımının çok da düşük olmadığını göstermektedir (7, 88). Buna karşın diğer fakültelerle kıyaslandığında kullanım yaygınlığının daha düşük olması, sağlık alanında bilgi sahibi olmaları ile açıklanabilir.

Çalışmamızda cinsiyete göre madde kullanan öğrenciler arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin madde kullanım yaygınlığının kadın öğrencilerden yüksek olduğu saptanmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmalarda erkeklerin madde kullanım yaygınlığının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar olduğu gibi cinsiyete göre anlamlı bir fark olmağını gösteren çalışmalar da vardır. Türkiye’de Yıldırım (1997) ve Taner’in (2005) çalışmalarında cinsiyete göre madde kullanımını açısından bir fark saptanmazken, Tot ve ark. (2004) çalışmasında erkeklerin esrar kullanım oranı kadınlardan yüksek olup, diğer yasa dışı maddeler açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır (6,8,84). ‘Monitoring the Future’ çalışmasının 2007 bulgularına göre, erkeklerde madde kullanım yaygınlığı daha yüksek bulunmuştur. Ancak, bir önceki yılın verileri ile kıyaslandığında, kadınların madde kullanımında artış, erkeklerin madde kullanımında ise düşüş tespit edilmiştir (91). İngiltere ve İspanya’daki çalışmalar da benzer şekilde erkeklerin madde kullanımının daha yüksek olduğunu belirtmektedir (88, 94). Erkeklerin sigara, alkol ve madde kullanım oranının kadınlardan yüksek olması toplumsal rolle açıklanabilir. Toplumda, erkeğin bu maddeleri kullanması kadına göre daha uygun görülmektedir.

Çalışmamızda, öğrencilerin üniversiteye başlamadan önce il ya da ilçede yaşamaları açısından madde kullanımına göre anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Türkiye’de önceki yerleşim yeri açısından madde kullanımını ele alan bir çalışmaya rastlanmazken, Amerika’da Miller ve Miller’ın (1997) çalışmasında şehirde yaşayan erkek öğrencilerde madde kullanımının şehirde yaşamayanlara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (95).

Çalışmamızda, barınma yerine göre madde kullanımı değerlendirildiğinde yalnız yaşayanlar arasında madde kullanım oranının en yüksek olduğu görülmüştür. Taner’in (2005) çalışması da bulgularımızı desteklemektedir (8). Yıldırım’ın (1997) ve Gfroerer ve ark. (1997) çalışmalarında da ailesinden ayrı yaşayanlar arasında madde kullanım oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır (6, 96). Türkiye’deki ve dünyadaki çalışmalar yalnız yaşamamanın madde kullanımı konusunda bir risk oluşturduğunu göstermektedir. Yalnız yaşamak, daha denetimsiz ve özgür olmak açısından değerlendirildiğinde, çıkan sonuçlar anlamlı kabul edilebilir.

Araştırmamızda sigara ve alkol kullanımına göre madde kullanımı açısından anlamlı bir fark saptanmıştır. Sigara ve alkol kullanan ve daha önce kullanmış olan öğrenciler arasında madde kullanım oranı kullanmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Buna benzer olarak Yıldırım'ın (1997) çalışması, madde kullanan öğrencilerde sigara ve alkol kullanma oranının kullanmayanlara göre yüksek olduğunu göstermektedir (6). Miller ve Miller'ın (1997) çalışması da benzer olarak alkol kullanan öğrencilerde esrar kullanma oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir (95). Bu çalışmalara bakıldığında bir kimyasal madde deneyen bireylerin başka bir kimyasal maddeyi de deneyebildikleri görülmektedir.

Katılımcıların bildirdikleri okul başarısına göre madde kullanımı açısından anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Ders başarılarını zayıf olarak belirtenlerin, madde kullanım oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir bulguya Miller ve Miller'ın (1997) çalışmasında rastlanmıştır. Kadınlarda düşük başarı madde kullanımı ile ilişkili bulunmuştur (95). Düşük başarının madde kullanımında risk etkeni olduğu görülmektedir.

Annenin çalışma durumuna göre madde kullanımı açısından anlamlı bir fark saptanırken, babanın çalışma durumuna göre anlamlı bir fark saptanmamıştır. Çalışmamızda, annesi çalışan öğrencilerin madde kullanım oranının annesi çalışmayanlara göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, annesinin eğitim seviyesi yüksek olanlarda madde kullanım oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bulgularımız annenin eğitim düzeyi arttıkça çalışmasının da arttığını göstermektedir. Bu nedenle eğitim düzeyi yüksek ve çalışan annelerin çocuklarının yetiştirilmesi sırasında yeterince zaman ayıramaması, çocuğun annenin yokluğunda daha denetimsiz olabileceği düşünüldüğünde, annesi çalışan ve emekli olanlarda madde kullanım sıklığı daha yüksek görülmüş olabilir. Ögel ve ark. (2004) ilk ve ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışma bulgularımızla benzer olarak annesi yüksek eğitim düzeyine sahip olanların ekstazi ve uyuşturucu madde kullanımının daha fazla olduğunu tespit etmiştir (30).

Aylık gelir dağılımına göre madde kullanımı açısından anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Aylık geliri en yüksek olan grupta madde kullanımının anlamlı oranda yüksek olduğu saptanmıştır. Aylık gelir düzeyinin yüksek olması maddeye ulaşımın kolay olabileceğini düşündürürken, Yıldırım'ın çalışması ailesini düşük sosyo ekonomik düzeyde olduğunu bildirenlerde madde kullanımının daha fazla olduğunu göstermektedir (6). Taner'in çalışması sosyo ekonomik düzeye göre madde kullanımı açısından bir fark olmadığını göstermektedir buna karşın Miller ve Miller'ın çalışması sosyoekonomik düzeyin erkeklerin madde kullanımında belirleyici olduğunu göstermektedir (8, 95).

Katılımcıların aile bireylerinden herhangi biri madde kullananların madde kullanım oranı daha yüksek bulunmuştur. Ebeveynler rol model olarak gencin hayatında önemli bir role sahiptir. Aynı zamanda madde kullanımı olan ebeveynlerin madde kullanımını eleştirmedikleri bilinmektedir (42). Bu bilgiler ışığında, aile bireylerinin madde kullanıyor olmasının madde kullanımı açısından risk oluşturduğu düşünülmektedir. McCabe ve ark. (2005) çalışması, madde kullanan üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun maddeyi arkadaşlarından ikinci olarak da aile bireylerinden temin ettiklerini göstermektedir (97). Bunun yanı sıra Taner'in çalışması da yakın çevre ve akrabalar arasında madde kullanımı olmasının bireyin madde kullanımı için risk oluşturduğunu göstermektedir (8).

Yakın arkadaşları arasında madde kullanımı olanların madde kullanım oranının olmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Taner'in ve Miller ve Miller'in çalışmaları da bulgularımızı desteklemektedir (8, 95). Bazı gençlerin arkadaş etkisine daha açık olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra, arkadaşlar tarafından kabul görmek gençler için önem taşımaktadır (42). Ayrıca madde kullanan arkadaşına sahip olmanın maddeye ulaşmayı kolaylaştırabileceği de düşünülebilir. Bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda madde kullanan arkadaşına sahip olmanın madde kullanımında risk oluşturduğu düşünülebilir.

Anne ve baba ilgi/kontrol ölçek puanında madde kullanmayanların puan ortalamaları madde kullananlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu fark aynı zamanda ölçeğin toplam puanlarına da yansımaktadır. İlgi/kontrol boyutunda ve toplamda puanın yüksek olması, çocuğun gelişim aşamasında ebeveynin sağladığı güvenli alana ve çocuğun kaliteli bir ilgi ile beslendiğine ve olumlu bağlanma özelliklerine işaret etmektedir. Aynı şekilde madde kullananlarda puanın düşük olması da, ergenlerin ebeveynlerinin kendilerine yönelik ilgisini yetersiz olarak algıladıkları ve kendilerine güvenli bir alan sağlanmadığına ve sağlıksız ebeveyn tutumuna maruz kaldıklarına işaret etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ebeveyn tutum ve davranışlarının madde kullanımı açısından önem teşkil ettiği görülmektedir.

ABBÖ kullanılarak yapılan çalışmalar, anne ve baba ile çocuklukta kurulan ilişkinin niteliği ile yetişkinlikte ya da ergenlikte yaşanan ruhsal sorunlara yatkınlık arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bulgularımıza benzer olarak, anne babanın ilgisini yetersiz olarak algılama ile antisosyal ve şizotipal kişilik özellikleri, depresyon, psikotik bozukluklar, kaygı bozuklukları ilişkili bulunmuştur (52, 65, 67). Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi anne babanın çocuğu ile kurduğu ilişkinin biçimi yetişkinlikte yaşanacak sorunlar için risk etkeni oluşturabilmektedir.

Bağlanma biçimleri ya da bağlanma biçimlerinin alt boyutları ile sorunlu davranışların ilişkisini üniversite öğrencileri üzerinde inceleyen çalışmalar da, katılımcıların algıladığı yetersiz ilgi ve birçok sorunlu davranış ilişkili bulmuştur (73, 74). Alkol kullanımının algılanan yetersiz ilgi ve güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar vardır (77, 78). Bizim çalışmamızda, madde kullananlar ve kullanmayanlar arasında aşırı koruma boyutunda anlamlı bir fark bulunmazken, Bernardi ve ark. (1989) çalışması, eroin ve alkol kullanan katılımcıların annelerini aşırı korumacı olarak algıladıklarını göstermiştir (81). Kaygılı bağlanma ve madde kullanım ilişkisini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (79, 98, 99). Bulgularımızla benzer olarak, Kandel'in (1990) çalışmasında, madde bağımlılarının ebeveynlerini kontrol grubuna göre daha ilgisiz algıladıkları saptanmıştır. Bunun yanı sıra, madde bağımlıları annelerini babalarından daha ilgili olarak algılamaktadırlar (100).

Araştırmalar bize, ebeveynlerin çocuklarına yetersiz ilgi göstermesinin ve genel olarak olumsuz tutum ve davranışlara sahip olmalarının madde kullanımı açısından risk oluşturduğunu göstermektedir. Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yer olması nedeni ile çocuğun gelişiminde, değer yargılarının oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Buna bağlı olarak, ebeveynlerin farklı tutum ve davranış şekilleri çocuğun ileriki yaşantısındaki davranış şekilleri açısından belirleyici olmaktadır.

Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları güvenli ve sağlam ilişkilerin, ergenlik ve yetişkinlik döneminde kendi hayatının sorumluluğunu almak ve yaşamı için doğru kararlar vermek açısından önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca, çocuk ile zaman geçirmek, fiziksel ve duygusal yakınlık kurmak, çocuğun kişisel haklarına saygı göstermek gibi olumlu ebeveyn tutum ve davranışları, sonraki dönemde birçok sorunlu davranışta olduğu gibi madde kullanımını önlemekte de etkili olmaktadır.

Bağlanma biçimleri açısından madde kullanımını araştırırken, diğer aile özellikleri açısından bir karşılaştırma yapılmamış olması bu çalışmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir. Madde kullanımının yasal olmaması ve üniversitede kullanımın disiplin suçu oluşturması sebebi ile anketlerde kimlik bilgisi istenilmemesine rağmen, madde kullandığını bildirmeyenler olabileceği değerlendirilmelidir. Ayrıca, örneklem sayısı düşünüldüğünde ve yoğun madde kullananların madde etkisi ile okula gelmemiş ya da çalışmaya katılmamış olabilecekleri düşünüldüğünde bulguları Türkiye'deki gençler ya da üniversite öğrencilerine genellemenin mümkün olmadığı düşünülmektedir.

Çalışmanın kısıtlılıklarına rağmen, anketlerin sınıf ortamında uygulanması, anketlerde kimlik bilgilerinin istenmemesi ve karışık sıra ile toplanması çalışmamızın güvenilirliğini arttıran etmenlerdir. Güvenirliği arttıran bir başka etmen de, madde kullanım soruları

arasında bulunan tuzak soru aracılığı ile yanıltıcı cevap veren katılımcıların değerlendirme dışı bırakılmasıdır. Çalışmanın bir başka olumlu yanı ise üniversitede eğitim gören tüm lisans öğrencilerini tüm fakültelerden örnekleyen bir çalışma olmasıdır. Sonuç olarak, çalışmamızda üniversite öğrencilerinin hayat boyu madde kullanım yaygınlığının yıkıcı etkileri düşünüldüğünde kayda değer düzeyde olduğu görülmüş, düşük başarının, yalnız yaşamının, madde kullanan arkadaş veya aile bireyine sahip olmanın, madde kullanımı için risk oluşturduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda erkeklerin madde kullanım yaygınlığının kadınlardan daha yüksek olduğu ve aylık geliri yüksek olanlarda madde kullanım yaygınlığının daha fazla olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Alkol ve sigara deneyenlerin hiç denememiş olanlara kıyasla diğer kimyasal maddeleri de deneyebildikleri tespit edilmiştir. Bağlanma özellikleri açısından ise ebeveynlerin sağlıksız tutum ve davranışlara sahip olmasının madde kullanımı açısından risk oluşturduğu tespit edilmiştir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Madde kullanımı hem dünyada hem de ülkemizde üniversite gençliğini tehdit eden sorunlardan biridir. Madde kullanıcılarının özelliklerini belirlemek, sorunu tanımlayabilmek ve önleyici çalışmalar açısından önemlidir. Madde kullanımına etki eden birçok etkenden biri de aile ilişkileridir. Aile, bireyin dünyaya gelişinden itibaren, ilk toplumsallaştığı ve yaşama dair algılarının oluşmaya başladığı yer olması açısından önemlidir. Bu yüzden, ebeveynlerin çocukları ile nasıl bir iletişim kurdukları çocuğun ileriki yıllarda madde kullanımı açısından da belirleyici olabilmektedir. Ebeveynlerin çocukla kurdukları ilişki tarzı bağlanma biçimleri açısından ilgi/kontrol ve aşırı koruma alt boyutlarında ele alınmaktadır.

Çalışmamızın amacı, üniversite öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığını belirlemek ve madde kullananlar ile kullanmayanları bağlanma biçimlerinin ilgi/kontrol ve aşırı koruma alt boyutlarına göre karşılaştırmaktır.

Çalışmamın sonuçları şu şekilde sıralanabilir;

1. Madde kullanım sıklığı %5,6 olarak tespit edilmiştir
2. Sigara kullanım yaygınlığı %34,9, alkol kullanım yaygınlığı %33,8 olarak saptanmıştır.
3. En yaygın olarak kullanılan madde esrar (%3,8) olarak tespit edilmiştir.
4. En yüksek madde kullanım oranı (%10,8) Orman Fakültesi'ndedir.
5. Erkeklerin madde kullanım oranı (%8,1) kadınlardan (%2,2) daha yüksektir.
6. Yalnız yaşayanlar arasında madde kullanım yaygınlığı (%13,2) diğerlerinden daha fazladır.
7. Sigara ve alkol kullananmış olanlar arasında madde kullanımı (sırası ile; %24,9, %29,3) kullanmayanlara göre daha fazladır.
8. Ders başarısı zayıf olanlar arasında madde kullanımı (%17,1) diğerlerine göre daha yüksektir.

9. Annesi çalışan ve emekli olanlar arasında madde kullanımı (%10,8, %9,6) çalışmayanlara göre daha yüksektir.
10. Ailesinde madde kullanımı olanlar arasında madde kullanımı (%30) olmayanlara göre daha yüksektir.
11. Yakın arkadaşları madde kullananlar arasında madde kullanımı (%26,3) yüksektir.
12. Ailesinin aylık geliri 2000TL ve üstü olanlarda madde kullanımı (%9,3) yüksektir.
13. Annesinin eğitim yılı yüksek olanların madde kullanımı daha yüksek bulunmuştur.
14. Anne ve baba aşırı koruma puan ortalamalarına göre madde kullananlar ve kullanmayanlar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.
15. Madde kullanmayanların, anne ve baba ilgi/ kontrol puan ortalamalarının kullananlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda, olumlu bağlanma özellikleri gösterenlerin madde kullanımını daha az olduğu görülmektedir. Aile ilişkilerinin madde kullanımına etkisi düşünüldüğünde, gençleri madde kullanımından korumak için ailelerin iletişim şekilleri ve sağlıklı ebeveyn tutumları konularında eğitici ve bilgilendirici çalışmalar yapmayı planlamaktayız.

Üniversite öğrencilerinin madde kullanım riskini değerlendiren ve aile ilişkileri bakımından inceleyen ve madde kullanımı ile bağlanma özelliklerinin izlenmesini amaçlayan ileriye dönük çalışmalar yapılması gerektiğini düşünmekteyiz. Fakülteler arası madde kullanım yoğunluğu açısından, yüksek kullanım görülen fakültelerde sorun alanlarını saptamaya yönelik çalışmalar yapmayı planlamaktayız. Bunun yanı sıra, madde kullanımını önleyici çalışmalar için üniversite yönetimi ve üniversitenin sağlık hizmetleri veren birimi ile işbirliği içinde çalışmayı planlamaktayız. Sigara ve alkol kullanımının madde kullanımı için risk oluşturduğu göz önünde bulundurularak, sigara ve alkol kullanımını önleyici, kontrol altına alıcı çalışmalar yapılmasının uygun olacağını düşünmekteyiz. Yalnız yaşamının madde kullanımında risk oluşturduğu düşünüldüğünde, yalnız yaşayan öğrencilerin sorun alanlarını tespit etmeye yönelik çalışmalar yapmayı planlıyoruz.

7. ÖZET

Amaç: Madde kullanımı araştırmalarına konu olan ergenlik, kimlik karmaşasının yaşandığı ve birçok riskli davranışın görüldüğü bir dönemdir. Geç ergenlik kapsamında değerlendirilen üniversite dönemi, ergenliğin diğer aşamaları gibi madde kullanımında önemli bir yere sahiptir. Madde kullanımında risk etmenlerinden biri ailenin olumsuz tutum ve davranışlarıdır. Çocuk ve ona bakım veren kişi arasındaki ilişkiye dayanan bağlanma kuramı açasından anne ve baba ile kurulan kaygılı bağlanma, madde kullanımında risk oluşturmaktadır. Çalışmamızın amacı, üniversite öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığını ve madde kullanıcılarının özelliklerini belirlemek, madde kullananlar ile kullanmayanların bağlanma biçimlerini karşılaştırmaktır.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik, İktisadi İdari Bilimler, Mimarlık, Fen-Edebiyat, Orman, Fatih-Eğitim ve Tıp Fakülteleri'nde 2007–2008 öğretim yılında eğitim gören 2013 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma öncesinde K.T.Ü. Rektörlüğü'nden ve K.T.Ü. Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Sosyodemografik bilgileri içeren Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi ve Anne Babaya Bağlanma Ölçeği'nden oluşan test bataryası derse başlamadan önce ya da ders sonunda tüm katılımcılara verilmiş ve doldurmaları sağlanmıştır.

Bulgular: Katılımcıların 1167'si (%58) erkek, 846'sı (%42) kadınlardan oluşmaktadır. Yaş ortalaması 23,22'dir. Çalışmamızda öğrencilerin hayat boyu sigara kullanım yaygınlığı %34,9, hayat boyu alkol kullanım yaygınlığı %31,8 ve hayat boyu madde kullanım yaygınlığı %5,6 olarak tespit edilmiştir. En yaygın olarak kullanılan maddenin esrar (%3,8) olduğu saptanmıştır. Madde kullanım yaygınlığının erkeklerde (%8,1) kadınlardan (%2,2) anlamlı oranda yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,0005$). Ayrıca, cinsiyet, alkol ve sigara kullanımı, okul başarısı, barınma yeri, annenin eğitim ve çalışma durumu, aile ve arkadaşların madde kullanımı ve aile gelir düzeyine göre madde kullanımı açasından anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p < 0,0005$). Orman Fakültesi'nde madde kullanımının diğer fakültelere göre anlamlı oranda yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p = 0,023$). Anne Babaya Bağlanma Ölçeği'nin alt boyutu olan anne ve baba ilgi/kontrol puan ortalamalarının, anne ve baba toplam ölçek puan ortalamalarının madde kullanmayanlarda kullananlara göre anlamlı oranda yüksek olduğu saptanmıştır ($t = 3,02$; $p = 0,003$, $t = 3,76$; $p < 0,0005$, $t = 3,13$; $p = 0,01$, $t = 3,54$; $p = 0,001$).

Sonuç: Üniversite öğrencilerinde sigara ve alkol kullanımının, yalnız yaşamanın ve düşük okul başarısına sahip olmanın, madde kullanan arkadaş ve aile bireyine sahip olmanın madde kullanımı açasından risk oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, bağlanma özellikleri açasından, madde kullanmayanlarda olumlu bağlanma özellikleri görüldüğü saptanmıştır.

8. SUMMARY

The Relationship of Substance Use and Parental Bonding Among KTU Students

Objective: The adolescence which is the subject of the researches is a period that identity conflicts and many risky behaviors can be seen. University period, as late adolescence, has an importance in drug usages like all other periods of adolescence. One of the most important contributing risk causes in drug use is families' negative attitudes and behavior. According to the attachment theory, that belongs to the relationship between the child and primary care giver, anxious attachment to mother father forms a risk in drug usage. The aim of our research is to determine the drug usage prevalence in university students, specify the characteristics of the users and to compare parental bonding styles between drug users and non-users.

Method: The sample of this research is consist of 2013 2007-2008 academic year undergraduate students of Karadeniz Technical University from Engineering, Architecture, Science Literature, Fatih Education, Economic and Administrative Sciences Faculty and Medical Faculties. In the pre-research period, after taking the necessary permission documents and authentications from the KTU Rectorate, confirmation has taken from KTU Medical Faculty Ethic Board. The test battery that includes Cigarette Alcohol and Drug Use Prevalence Survey, which is containing socio demographic information and Parental Bonding Instrument, are given to the participants even before or after lecture hours and made participants to complete surveys.

Results: 1167 (%58) of participants are men and 846 (%42) are women. The average age is 23.22 years. According to our study, students life time cigarette use prevalence is %34.9 ,life time alcohol use prevalence is %31.8 and life time drug use prevalence is %5.6. It is found that cannabis is the most widely used substance (3.8%). Drug use prevalence in men (8.1%) is determined significantly higher than women (2.2%) ($p < 0.0005$). Also, sex, alcohol and cigarette use, school achievement, shelter location, according to mothers' education and working status, family members and peers drug use, family income showing significant differences in terms of drug use ($p < 0.0005$). According to faculties in terms of drug use shows significant differences. Drug use in Faculty of Forestry found to be higher compared to other faculties ($p = 0.023$). It is determined that, in the care / control dimension, which is sub-dimension of parental bonding instrument, mother care / control dimension father care / control dimension average score, total mother and father scale average score, are significantly higher in non-users compared to drug users ($t = 3.02$; $p = 0.003$, $t = 3.76$; $p < 0.0005$, $t = 3.13$; $p = 0.01$, $t = 3.54$; $p = 0.001$).

Conclusion: It is seen that, smoking and alcohol usage, living alone, having poor school achievement, having drug use family members and peers in university students are risk observing in terms of drug use. Besides, it is seen that, in terms of attachment styles healthy attachment styles seen in non drug users.

9. KAYNAKLAR

1. Bachman, J.G., Wadsworth, K.N., O'Malley, P.M., Johnston, L.D., Schulenberg, J.E.: Smoking, Drinking, and Drug Use in Young Adulthood. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey, 1997, pp. 219-220.
2. Ögel, K., Taner, S., Yılmazçetin, C.: Ergenlerde Madde Kullanım Bozukluklarına Yaklaşım Kılavuzu. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.9-16.
3. Aras, Ş., Günay, T., Özcan, S., Orçın, E.: İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8: 186-196, 2007.
4. Ögel, K., Taner, S., Eke, Y.C.: Onuncu sınıf öğrencileri arasında tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı: İstanbul Örneği. Bağımlılık Dergisi, 7: 18-23, 2006.
5. Ögel, K.: Madde kullanım bozuklukları epidemiyolojisi. Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi Psikiyatri, 1(47): 61-64, 2005.
6. Yıldırım, İ.: Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanan üniversite öğrencilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13: 147-155, 1997.
7. Akvardar, Y., Ekici, B., Öğün, E., Şimşek, T., Aslan, B.: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem 2 öğrencilerinde sigara, alkol, madde kullanımı. Bağımlılık Dergisi, 2(2):49-52, 2001.
8. Taner, S.: Boğaziçi Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005 (Yayınlanmamış).
9. Altındağ, A., Yanık, M., Yengil Karazeybek, A.H.: Şanlıurfa'da üniversite öğrencilerinde madde kullanımı. Bağımlılık Dergisi, 6(2): 60-64, 2005.
10. Alikashiçoğlu, M.: Madde kullanımı risk faktörleri ve koruyucu faktörler. Adolesan Sağlık Sempozyum Dizisi, 43: 73-83, 2005.
11. Sroufe, L.A., Cooper, R.G., DeHart, G.B.: Child Development. Third Edition. McGraw-Hill Companies, U.S.A., 1996, pp. 219-221.

12. Schweitzer, R.D. and Lawton, P.A.: Drug abusers' perceptions of their parents. *British Journal of Addiction*, 84: 309-314, 1989.
13. Ceyhun, B., Oğuztürk, Ö., Ceyhan, A.G.: Madde Kullanma Eğilimi Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*, 4: 87-93, 2001.
14. Holmes, S.D.: *Abnormal Psychology*. Fourth Edition. A Pearson Education Company, Needham Heights, 2001, pp. 438-450.
15. Ünalın, C.P., Kaya, A.Ç., Akgün, T., Yıkılın, H., İşgör, A.: Birinci basamakta ergen sağlığına yaklaşımlar. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 27: 567-576, 2007.
16. Kulaksızoğlu, A.: *Ergenlik Psikolojisi*. Onuncu Basım. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008, s.17-34.
17. Yavuzer, H.: *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. 22. Basım. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002, s. 129-292.
18. Koçak, N.: *Madde Bağımlılığına Sosyal Yaklaşımlar*. TUBİM-Reitox, Yıllık Rapor, Ankara, 2006, s.12.
19. Heyman, R.B. and Adger, H.: Office approach to substance abuse prevention. *Pediatric Clinics of North America*, 44: 1447-455, 1997.
20. Kandel, D.B. and Logan, J.A.: Patterns of drug use from adolescence to young adulthood: 1. periods of risk for initiation, continued use, and discontinuation. *American Journal of Public Health*, 74(7): 660-666, 1984.
21. Yamaguchi, K. and Kandel, B.D.: Patterns of drug use from adolescence to young adulthood: 2.sequences of progression. *American Journal of Public Health*, 7: 668-672, 1984.
22. Shedler, J. and Block, J.: Adolescent drug use and psychological health. *American Psychologist*, 45(5): 612-630, 1990.
23. Burrow, S. J. J.: Understanding adolescent substance abuse: prevalence, risk factors and clinical implications. *American Counseling Association*, 84: 283-291, 2006.
24. Johnston, L.D., O'Malley, P.M., Bachman, J.G.: Monitoring the future. National survey results on drug use, 1975-2002. U.S. Department of Health and Human Services National Institutes of Health, Michigan, 2003, pp. 91-95.
25. Department of Health and Human Services: 2002 National Survey on Drug Use and Health: National Findings. Rockville, 2003, pp. 57-58.

26. McCabe, E.S., West, T.B., Weshsler, H.: Trends and college-level characteristics associated with the non- medical use of prescription drugs among US college students from 1993 to 2001. *Addiction*, 102(3): 455-465, 2007.
27. Sim, T., Gren, J.L., Lee, J., Wolfman, J., Jahangiri, A.: Psychosocial correlates of recreational ecstasy use among college students. *Journal of American College Health*, 54(1): 25-29, 2005.
28. Mcmillian, B. and Conner, M.: Drug use and cognitions about drug use amongst students: changes over the university career. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(3): 221-229, 2002.
29. Ögel, K., Tamar, D., Evren, C., Çakmak, D.: İstanbul'da lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3(3): 185-191, 2000.
30. Ögel, K., Çorapçıoğlu, A., Sır, A., Tamar, M., Tot, Ş., Doğan, O., Uğuz, Ş., Yenilmez, Ç., Bilici, M., Tamar, D., Liman, O.: Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(2): 112-118, 2004.
31. Özgüyen, E.: Üniversite öğrencilerinin sorunları ve baş etme yolları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7: 5-13, 1992.
32. Korkmaz, A.: Yüksek öğretim gençliğinin problemleri. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/145/korkmaz.htm> [2009].
33. Erdoğan, S., Şanlı, H.S., Bekir, H.Ş.: Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2): 479-496, 2005.
34. Harlak, H., Dereboy, Ç., Okyay, P., Eskin, M., Dereboy, F., Kaynak, H.D.: Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması. II. Proje Bitime Raporu, Aydın, 2007.
35. Feenstra, J.S., Banyard, V.L., Rines, E.N., Hopkins, K.R.: First-year students' adaptation to college: the role of family variables and individual coping. *Journal of College Student Development*, 42(2): 106-113, 2001.
36. Steiner, H. and Yalom I.D.: Okul-Çağı Çocuklarının Terapisi (Çev.Y.Ö. Şallı). Prestij Yayınları, İstanbul, 2007, s. 34-36.
37. Kung, E.M. and Farrell, A.D.: The role of parents and pees in early adolescent substance use: an examination of mediating and moderating effects. *Journal of Child and Family Studies*, 9(4): 509-528, 2000.

38. Cohen, D.A., Richardson, J., Labree, L.: Parenting behaviors and the onset of smoking and alcohol use: a longitudinal study. *Pediatrics*, 94(3): 368-375, 1994.
39. Jacob, T. and Johnson, S.: Parenting influences on the development of alcohol abuse and dependence. *Alcohol Health and Research World*, 21(3): 204-9, 1997.
40. Rosenstein, D.S. and Horowitz, H.A.: Adolescent attachment and Psychopathology. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(2): 244-253, 1996.
41. Harmer, A.L.M., Sanderson, J.: Influence of negative childhood experiences on psychological functioning, social support, and parenting for mothers recovering from addiction. *Child Abuse and Neglect*, 23(5): 421-433, 1999.
42. Alikashifoğlu, M.: Ergenlerde Davranışsal Sorunlar. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63: 55-59, 2008.
43. Weinberg, N. Z., Dielman, T. E., Mandell, W., Shope, J. T.: Parental drinking and gender factors in the prediction of early adolescent alcohol use. *International Journal of the Addictions*, 29: 89-104, 1994.
44. Jung, J.: Parent-child closeness affects the similarity of drinking levels between parents and their college-age children. *Addictive Behaviors*, 20: 61-67, 1995.
45. Kuendig, H. and Kuntsche E.: Family bonding and adolescent alcohol use: moderating effect of living with excessive drinking parents. *Alcohol and Alcoholism*, 41(4): 464-471, 2006.
46. Bowlby, J.: *Attachment and Loss: Attachment. Volume I.* Pimlico, London, 1997, pp. 208-378.
47. Öztürk, O.: *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Beşinci Basım. Hekimler Yayın Birliği*, Ankara, 1994, s.433-34.
48. Feldman, R.S.: *Social Psychology. Third Edition*, Prentice-Hall, Inc., New Jersey, 2001, pp. 194-95.
49. Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., Wall, S.: *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey, 1978.
50. Alantar, Z. ve Maner, F.: Bağlanma kuramı açısından yeme bozuklukları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9: 97-104, 2008.

51. Levy, K., Blatt, S.J., Shaver, P.R.: Attachment styles and parental representations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2): 407-419, 1998.
52. Parker, G.: *The Parental Bonding Instrument*. Black Dod Institute, Sydney, 1979-1998.
53. Deniz, M.E.: Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22: 89-99, 2006.
54. Jaffe, M.L.: *Adolescence*. John Wiley High Education, New Jersey, 1998, pp. 269-270.
55. Zimmermann, P. and Becker-Stoll, F.: Stability of attachment representations during adolescence: The influence of ego-identity status. *Journal of Adolescence*, 25: 107-124, 2005.
56. Shaver, P. R. and Brennan, A. K.: Attachment styles and the big five personality traits: their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18 (5): 536-545, 1992.
57. Bowlby, J.: *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. Routledge Publication, London, 1998, pp. 75-118.
58. Bowlby, J.: *Attachment and Loss: Separation, Anxiety and Anger*. Volume II. Basic Books Inc. Publishers, New York, 1987, pp. 238-324.
59. Steiner, H. and Yalom, I.D.: *Okul-Öncesi Çocuklarının Terapisi* (Çev. Ş.Ç. Yeşilmen). Prestij Yayınları, İstanbul, 2007, s. 41.
60. Kılıç, H.G.: *Bazı Demografik Değişkenler ve Anne Baba Tutumlarına Göre Madde Bağımlısı Bireylerin Anne Baba Bağlılıkları İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007 (Yayınlanmamış).
61. Atkinson, L. and Zucker, K.J.: *Attachment and Psychopathology*. The Guilford Press, New York, 1997, pp.242-59.
62. Musso, C.M.: *The Parental Bond and Adverse Childhood Experiences as Predictors of Maladaptive Personality Traits in Adulthood*. Doctoral Dissartation, 2008 (Yayınlanmamış).
63. Sato, T., Sadako, K., Uehara, T., Narita, T., Hirano, S., Nishioka, K., Kasahara, Y.: Dysfunctional parenting as a risk factor to lifetime depression in a sample of employed Japanese adults: evidence for the affectionless control hypothesis. *Psychological Medicine*, 28: 737-742, 1998.

64. Winther, H. M. and Torgersen, S.: Maternal representations of patients with schizophrenia as measured by the parental bonding instrument. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38: 39-43, 1997.
65. Chambers, A.J., Power, G.K., Durham, C.R.: Parental styles and long-term following treatment for anxiety disorders. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 11: 187-198, 2004.
66. Reti, I.M., Samuels, J.F., Eaton, W.W., Bienvenu, O.J., Costa, P.T., Nestadt, G.: Influences of parenting on normal personality traits. *Psychiatry Research*, 111: 55-64, 2002.
67. Berry, K., Band, R., Corcoran, R., Barrowclough, C., Wearden, A.: *Psychology and psychotherapy: theory, research and practise*. The British Psychological Society, 80: 563-576, 2007.
68. Bermana, S.L., Weemsb, C.F., Rodriguez, E.T., Zamorad, I.J.: The relation between identity status and romantic attachment style in middle and late adolescence. *Journal of Adolescence*, 29: 737-748, 2006.
69. Muris, P. and Maas, A.: Strengths and difficulties as correlates of attachment style in institutionalized and non-institutionalized children with below-average intellectual abilities. *Child Psychiatry and Human Development*, 34(4): 317-328, 2004.
70. Schmidta, S., Nachtigallb, C., Martoneb, O.W., Strauss, B.: Attachment and coping with chronic disease. *Journal of Psychosomatic Research*, 53: 763-773, 2002.
71. Shaver, P.R., Schachner, D.A., Mikulincer, M.: Attachment style, excessive reassurance seeking, relationship processes, and depression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31: 343-359, 2005.
72. Matsuoka, N., Hiramura, H., Chen, Z., Shikai, N., Kishida, Y., Kitamura, T.: Adolescents attachment style and early experiences: a gender difference. *Archives of Women's Mental Health*, 9: 23-29, 2006.
73. Cooper, M.L., Shaver P.R., Collins, D.N.L.: Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5): 1380-1397, 1998.
74. Yu, R., Wang, Z., Qian, F., Jang, L.K., Livesley, J.W., Paris, J., Shen, M., Wang, W.: Perceived parenting styles and disordered personality traits in adolescent and adult students and personality disorder patients. *Social Behavior and Personality*, 35(5): 587-598, 2007.

75. McNally, A.M., Palfai, T.P., Levine, R.V., Moore, B.M.: Attachment dimensions and drinking-related problems among young adults the mediational role of coping motives. *Addictive Behaviors*, 28: 1115-1127, 2003.
76. Bauman, K.E. and Ennett, S.T.: On the importance of peer influence for adolescent drug use: commonly neglected considerations. *Addiction*, 91(2): 185-198, 1996.
77. Marchiori, E., Loschi, S., Marconi, P.L., Mioni, D., Pavan, L.: Dependence, locus of control, parental bonding, and personality disorders: a study in alcoholics and controls. *Alcohol and Alcoholism*, 34(3): 396-401, 1999.
78. Rick, A.D. and Vanheule, S.: The relationship between perceived parenting, adult attachment style and alexithymia in alcoholic inpatients. *Addictive Behaviors*, 31: 1265-1270, 2006.
79. Kassel, J.D., Wardle, M., Roberts, J.E.: Adult attachment security and college students substance use. *Addictive Behaviors*, 32: 1164-1176, 2007.
80. Lacours, E., Ercolani, P.A., Pierro, A., Leone, L., Presaghi, F.: Parenting, peer orientation, drug use, and antisocial behavior in late adolescence: a cross-national study. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(5):401-411, 2005.
81. Bernardi, E., Jones, M., Tennant, C.: Quality of parenting in alcoholics and narcotic addicts. *British Journal of Psychiatry*, 154: 677-682, 1989.
82. Vorst, H.V.D., Engels, C.M.E., Meeus, W., Dekovic, M., Vermulst, A.: Parental attachment, parental control, and early development of alcohol. *Psychological Association*, 20(2): 107-116, 2006.
83. Kapçı, G.E. ve Küçüker, S.: Ana Babaya Bağlanma Ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4): 286-295, 2006.
84. Tot, Ş., Yazıcı, A., Yazıcı, K., Erdem, P., Bal, N., Metin, Ö.: Revelance of smoking, drinking and illicit drug use among adolescents in Mersin, Turkey: comparison of secondary school, high school and university students. *Yeni Symposium Dergisi*, 42(2): 77-81, 2004.
85. Report on the NSW Health University Drug and Alcohol Survey.: Initial Report, 2001.
86. Wagner, G.A., Stempliuk, V.A., Zilberman, M.L., Barroso, L.P., Andrade, A.G: Alcohol and drug use among university students gender differences. *Rev Bras Psiquiatria*, 29(2): 123-9, 2007.

87. Johnston, L.D., O'Malley, P.M., Bachman, J.G., Schulenberg, J.E.: *Monitoring The Future National Survey Results On Drug Use, 1975–2003. Volume II.* National Institute on Drug Abuse, 2004.
88. Webb, E., Ashton, C.H., Kelly, P., Kamali, F.: An update on British medical students' lifestyles. *Medical Education*, 32: 325-331, 1998.
89. Akvardar, Y., Demiral, Y., Ergör, G., Ergör, A., Bilici, M., Özer, Ö.A.: Substance use in a sample of Turkish medical students. *Drug and Alcohol Dependence*, 72: 117-121, 2003.
90. Yılmaz, G., İbiş, S., Sevindi, T.: Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin sigara ve alkol kullanımının değerlendirilmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 8: 85-90, 2007.
91. Johnston, L.D., O'Malley, P.M., Bachman, J.G., Schulenberg, J.E.: *Monitoring The Future: National Survey Results On Drug Use, 1975–2007. Volume II.* National Institute on Drug Abuse, 2004.
92. Sutherland, I. and Shepherd, J.P.: The prevalence of alcohol, cigarette and illicit drug use in a stratified sample of English adolescents. *Addiction*, 96: 637–640, 2001.
93. Webb, E., Ashton, H., Kelly, P., Kamali, F.: Patterns of alcohol consumption, smoking and illicit drug use in British University students: interfaculty comparisons. *Drug and Alcohol Dependence*, 47: 145-153, 1997.
94. Martinez, J.M., Del Rio, M.D.C., Lopez, N., Alvarez, J.: Illegal drug-using trends among students in a Spanish University in the last decade 1984-1994. *Substance Use and Misuse*, 34(9): 1281-1297, 1999.
95. Miller, D.S. and Miller, T.Q.: A test of socioeconomic status as a predictor of initial marijuana use. *Addictive Behaviors*, 22(4): 479-489, 1997.
96. Gfroerer, J.C., Greenblatt, J.C., Wright, A.: Substance use in the US college-age population: differences according to educational status and living arrangement. *American Journal of Public Health*, 87(1): 62-65, 1997.
97. McCabe, S.E., Teter, C.J., Boyd, C.J.: Illicit use of prescription pain medication among college students. *Drug and Alcohol Dependence*, 77:37-47, 2005.
98. Brown, L.S. and Wright, J.: The relationship between attachment strategies and psychopathology in adolescence. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 76: 351-367, 2003.

99. Caspers, K.M., Cadoret, R.J., Langbehn, D., Yucuis, R., Troutman, B.: Contributions of attachment style and perceived social support to lifetime use of illicit substances. *Addictive Behaviors*, 30: 1007-1011, 2005.
100. Kendel, D.: Parenting styles, drug use and childrens adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 52: 183-196, 1990.

EKLER

Ek 1: Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı Anketi

- Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencilerinin sigara, alkol ve uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımı ve ailelerinin bazı tutum ve davranışlarını nasıl algıladıkları ile ilgili bir yüksek lisans tez çalışması yürütmekteyiz.
- Soruları açıklıkla ve içtenlikle yanıtlayarak bu konuda yaptığımız araştırmaya yardımcı olacağınızı umuyoruz.
- Verilen tüm yanıtlar sadece araştırmacılar tarafından, bireysel olarak değil toplu olarak değerlendirilecektir.
- Sonuçlar yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.
- Formlarda kimliğinizi belirtecek hiçbir bilgi bulunmamaktadır ve yanıtlarınız tamamen gizli tutulacaktır.

LÜTFEN FORMLARA ADINIZI YAZMAYINIZ.

Çalışmamıza katıldığınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Tiryaki
Psikiyatri ABD Öğretim Görevlisi

Serra Görgün
Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Murat Topbaş
Halk Sağlığı ABD Öğretim Görevlisi

Ek 1'in devamı

1. **Cinsiyetiniz:** () Kadın () Erkek
2. **Yaşınız:** _____
3. **Medeni durumunuz:** () Evli () Bekâr () Boşanmış () Dul
() Evli, ayrı yaşıyor
4. **Hangisi şu anki yerleşim yerinizi ifade ediyor?**
() Ailemle birlikte yaşıyorum () Özel bir yurttta kalıyorum
() Yalnız yaşıyorum () Evde arkadaşlarımla kalıyorum
() K.T.Ü yurdunda kalıyorum:
() Diğer (belirtiniz) _____
5. **Karadeniz Teknik Üniversitesi'ne başlamadan önce hangi il/ilçede yaşıyordunuz?**

6. **Ailenizin toplam aylık gelir miktarı (tahmini olarak):** _____ YTL
7. **Şu anda herhangi bir işte çalışıyor musunuz?**
() Evet (belirtiniz) _____ () Hayır
8. **Bölümünüzün adı:** _____
9. **Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?** _____
10. **Kendinizi sizin döneminizdeki diğer öğrencilerle karşılaştırdığınızda, üniversite öğreniminde genel olarak, ne derece başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?**
() Mükemmel, en iyilerden biriyim () Ortalamanın üstündeyim
() Orta düzeydeyim () Ortalamanın altındayım () Zayıf, en kötülerden biriyim
11. **Ailenizde kaç kişi yaşıyor, belirtiniz** _____
12. **Anne babanız için hangileri doğrudur?**
() Annem öldü(siz kaç yaşınızdayken)____ () Babam öldü(siz kaç yaşınızdayken)____
() Anne babam birlikte yaşıyor
() Anne babam boşandı ve/veya ayrı yaşıyor (siz kaç yaşınızdayken)____
() Diğer (belirtiniz) _____
13. **Ağabey, abla ya da kardeşiniz var mı? Belirtiniz** _____
14. **Annemin eğitim düzeyi:** _____(yıl)
Babamın eğitim düzeyi: _____(yıl)
17. **Annemiz çalışıyor mu?**
() Evet (belirtiniz) _____ () Hayır () Emekli(belirtiniz) _____
() Diğer (belirtiniz) _____
18. **Babanız çalışıyor mu?**
() Evet (belirtiniz) _____ () Hayır () Emekli(belirtiniz)____
() Diğer (belirtiniz) _____
19. **Annemiz sigara içiyor mu?**
() Evet, günde _____ adet () Hayır () Kullanırdı ama bıraktı
20. **Babanız sigara içiyor mu?**
() Evet, günde _____ adet () Hayır () Kullanırdı ama bıraktı

Ek 1'in devamı

21. Anneniz alkol kullanıyor mu?

- () Evet, Her gün () Hayır () Kullanırdı ama bıraktı
 () Evet, Haftada en fazla iki kere
 () Evet, Özel günlerde
 () Diğer _____

22. Babanız alkol kullanıyor mu?

- () Evet, Her gün () Hayır () Kullanırdı ama bıraktı
 () Evet, Haftada en fazla iki kere
 () Evet, Özel günlerde
 () Diğer _____

23. Eğer varsa ağabey, abla ya da kardeşinizden herhangi biri sigara kullanıyor mu?

- () Evet, günde _____ adet () Hayır () Kullanırdı ama bıraktı

24. Eğer varsa ağabey, abla ya da kardeşinizden herhangi biri alkol kullanır mı?

- () Evet, günde _____ adet () Hayır () Kullanırdı ama bıraktı

25. Anne, baba ve kardeşleriniz arasında (ot, marihuana, joint), eroin, tiner, bali, ecstasy, sakinleştirici hap (diazem, xanax), uyuşturucu hap (roş, rohipnol, rivotril), eroin, LSD veya diğer halüsinojenler, mantar , crack , kokain gibi maddeleri kullanan kişi/ kişiler var mı?

- () Evet, yakınlık derecesini belirtiniz: _____ () Hayır

Kullandığı maddeyi belirtiniz: _____

26. Yakın arkadaşlarınız arasında, esrar, eroin, tiner, bali, ecstasy, sakinleştirici hap (diazem, xanax), uyuşturucu hap (roş, rohipnol, rivotril), eroin, LSD veya diğer halüsinojenler, mantar , crack , kokain gibi maddeleri kullanan kişi/ kişiler var mı?

- () Evet, kullanılan maddeyi/maddeleri belirtiniz: _____
 () Hayır

27. Hayatınız boyunca hiç sigara içtiniz mi?

- () Evet, halen içiyorum () Hayır () Daha önce kullanıyordum, ___yıl önce bıraktım

28. Eğer içtiyseniz ilk sigarayı kaç yaşında içtiniz? _____ yaşında

29. Sigara kullanıyorsanız kaç yıldır kullanıyorsunuz? _____ yıl

30. Sigara kullanıyorsanız, günde kaç adet sigara içiyorsunuz? _____ adet

31. Sigara kullandığınız dönemde günde kaç adet sigara içiyordunuz? _____ adet

32. Hayatınız boyunca hiç alkol içtiniz mi?

- () Evet, halen içiyorum () Hayır () Daha önce kullanıyordum, ___yıl önce bıraktım

33. Eğer içtiyseniz ilk kez kaç yaşında alkol içtiniz? _____ yaşında

34. Alkol kullanıyorsanız kaç yıldır kullanıyorsunuz? _____ yıl

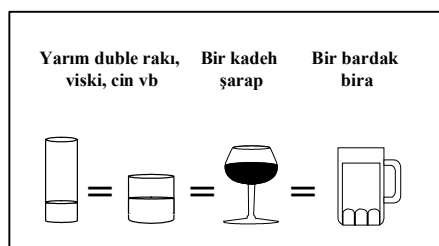
35. Alkol kullanma sıklığınız aşağıdakilerden hangisidir?

- () Her gün () Haftada en fazla iki kez () Özel günlerde () Diğer

36. Alkol içtiğinizde kaç tane standart içki (*) içiyorsunuz? (Standart içki tanımı aşağıdaki şekilde yer almaktadır)

- () Bira _____ bardak () Rakı _____ bardak () Şarap _____ kadeh
 (Diğer) _____

*** Bir Standart İçki**

Ek 1'in devamı

37. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez esrar (ot, marihuana, joint) kullandınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

38. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez ecstasy kullandınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

39. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez uçucu bir madde (tiner, bali gibi) kokladınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

40. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez eroin kullandınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

41. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez doktor önerisi olmadan sakinleştirici hap (diazem, xanax, gibi) kullandınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

42. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez doktor önerisi olmadan uyuşturucu hap (roş, rohypnol, rivotril gibi) kullandınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

43. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez relaktin kullandınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

44. Eğer bugüne kadar kullandıysanız, şimdiye kadar kaç kez kokain kullandınız?

Hayatınız boyunca _____ kez

Son 12 ay içinde _____ kez

Son 30 gün içinde _____ kez

İlk kez _____ yaşında kullandım

45. Eğer formda adı geçen, sigara ve alkol dışında kalan maddeleri bir kere bile kullandıysanız ilk denediğinizde bu maddeyi nereden buldunuz?

Ek 1'in devamı

46. Sigara ve alkol dışında kalan esrar, ecstasy, uçucu madde, eroin gibi maddeleri bir kez dahi kullandıysanız, ilk olarak hangi nedenlerden dolayı kullandınız? Çarpı işareti koyunuz (X).

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Eğlenmek	()	()	()	()	()
Uyuyabilmek	()	()	()	()	()
Merak	()	()	()	()	()
Sinirlendiğim için	()	()	()	()	()
Can sıkıntısından	()	()	()	()	()
Rahatlamak için	()	()	()	()	()
Sorunlarımdan uzaklaşmak için	()	()	()	()	()
Arkadaşlarım içtiği için	()	()	()	()	()
Arkadaşlarım ısrar ettiği için	()	()	()	()	()
Kendimi iyi hissetmek için	()	()	()	()	()
Özel bir nedeni yok	()	()	()	()	()
Diğer (belirtiniz) _____					

47. Kullanmak isteseniz aşağıda sıralanan maddelere ulaşmakta ne kadar zorluk çekersiniz? Çarpı işareti koyunuz (X).

	Bu maddeyi tanımiyorum	İmkansız	Çok zor	Zor	Kolay	Çok kolay
Bira, şarap, rakı vs.	()	()	()	()	()	()
Esrar (ot, marihuana, joint)	()	()	()	()	()	()
Uçucu (tiner, balı, uhu vs) maddeler	()	()	()	()	()	()
Ecstasy	()	()	()	()	()	()
Sakinleştirici hap (Diazem, Xanax)	()	()	()	()	()	()
Uyuşturucu hap (Roş, rohypnol, rivotril)	()	()	()	()	()	()
Eroin	()	()	()	()	()	()
LSD veya diğer halüsinojenler	()	()	()	()	()	()
Mantar	()	()	()	()	()	()
Crack	()	()	()	()	()	()
Kokain	()	()	()	()	()	()
Diğer (belirtin)	()	()	()	()	()	()

